

Univerzita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta

Katedra pedagogiky

**Prevence drogové problematiky u osob
ve výkonu trestu odnětí svobody ve
vybrané věznici**

**The Prevention of Drug Problematics
with Persons in Imprisonment in a
Chosen Prison**

Bakalářská práce

Autor: Dušan Kaiml

Vedoucí práce: PhDr. Jaroslava Hanušová, Ph.D.

Studijní program: Vychovatelství

2015

„Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Prevence drogové problematiky u osob ve výkonu trestu odnětí svobody ve vybrané věznici zpracoval sám a uvedl jsem všechny použité prameny.“

.....
Dušan Kaiml

Rád bych poděkoval paní PhDr. Jaroslavě Hanušové, Ph.D. za vstřícné vedení bakalářské práce, za odborné rady a případné konzultace. Dále bych rád poděkoval panu PhDr. Janu Kachlíkovi, který velkou měrou přispěl svými připomínkami a radami k vypracování této bakalářské práce.

Anotace

V bakalářské práci se věnujeme celospolečenskému problému, a to je prevence drogové problematiky. Konkrétně se zaměříme na to, jak je tato problematika řešena u osob ve výkonu trestu odnětí svobody. Po základním vymezení pojmů, se v této práci se dotkneme problému spojeným s užíváním návykových látek a snižováním drogové závislosti.

V teoretické části práce popíšeme systém českého vězeňství a nastíníme možnosti práce s drogově závislými v prostředí výkonu trestu odnětí svobody. Naznačíme možnosti vstupní diagnostiky pomocí diagnostického nástroje SARPO (souhrnná analýza rizik a potřeb odsouzeného), a to zejména s ohledem na stanovování rizik a potřeb u osob, které před nástupem k výkonu trestu odnětí svobody zneužívaly návykové látky. V neposlední řadě se dotkneme využití služební kynologie při odhalování návykových látek v prostorách vězeňské služby.

Vzhledem k tomu, že již téměř dvacet let pracuji ve Věznici Vinařice, zaměříme se, pro ilustraci, na to, jak je problematika práce s odsouzenými, kteří zneužívali návykové látky, řešena v této konkrétní věznici. Po stručném exkurzu do historie a současnosti Věznice Vinařice, naznačíme účely a úkoly oddělení výkonu trestu věznice a pracovní náplň odborných zaměstnanců tohoto oddělení, přičemž se opět zaměříme především na jejich možnosti působení na osoby drogově závislé. Jako základní nástroj koncepčního výchovně vzdělávací a terapeutického působení na odsouzené představím program zacházení. Stručně naznačíme činnost poradny drogové prevence, která ve věznici poskytuje poradenskou pomoc odsouzeným osobám zneužívajícím návykové látky.

V závěru teoretické části se budeme věnovat terapeutické bezdrogové zóně, jejímu účelu a zaměření. Naznačíme podmínky zařazení odsouzeného do bezdrogové zóny a možnosti cíleného výchovného působení na odsouzené na tomto oddělení. V neposlední řadě uvedeme některé statistické ukazatele z dosavadního fungování bezdrogové zóny ve Věznici Vinařice.

Praktickou část této práce představuje výzkumné šetření, které bylo realizované dotazníkovou metodou mezi odsouzenými umístěnými v terapeutické bezdrogové zóně Věznice Vinařice. Po vyhodnocení odpovědí na jednotlivé položky dotazníku naznačíme stručné závěrečné resumé, které blíže rozvedeme v závěru této práce.

Klíčová slova

Bezdrogová zóna, návykové látky, oddělení výkonu trestu odnětí svobody, program zacházení, služební kynologie

Annotation

This bachelor work deals with a society-wide problem, which is prevention of drug problematic. I will particularly focus on solving this problematic by persons in imprisonment. After the basic introduction I will occupy with a trouble connected with usage of narcotics and decreasing of drug addiction.

In the theoretical part I will describe the system of Czech prison service and outline the possibility of cooperation with drug addicted in prison sentence. I will indicate options of entrance diagnostics by means of diagnostic instrument called SARPO, especially regarding to determination of risks and needs by prisoners abusing drugs before imprisonment. Last but not least point is usage of professional dog breeding during narcotics reveal in a prison surrounding.

In consideration of the fact that I have been working in Vinařice Prison, I will focus on our solving of the problematic work with prisoners, who used to abuse drugs before. After a brief digression into history and present of Vinařice Prison, there will be a part describing an aim and tasks of imprisonment department and work of experts in this department, where I will mention especially their effects for drug addicted persons. I will introduce a treatment programme as the basic implement of conceptual educational and therapeutic effects at convicts. A brief indication of anti-drug advisory centre function which offers consultancy for drug abusing prisoners will follow.

At the end of the theoretical part I will devote to a therapeutic drugless zone, its purpose and orientation. I will display conditions for classification to this drugless zone and possibilities of aimed educational effects at convicts in this department. At the

end I will quote some statistic indicators from existing drug-zone running in Vinařice Prison.

The practical part represents a research realized by means of questionnaires among convicted persons located in therapeutic drugless zone in Vinařice Prison.

After evaluation of answers for individual issues in those questionnaires there will come a brief final resume, which will be expanded in the end of this piece of work.

Keywords

Addictive drugs, program of handling, no-drug zone, professional dog breeding, department of prison sentence

Úvod	9
I. Teoretická část.....	10
1. Výkon trestu odnětí svobody.....	10
2. Systém vězeňství v ČR.....	11
2.1. Typy věznic v ČR.....	11
2.2. Způsob ubytování odsouzených	12
2.2.1. Celový systém.....	13
2.2.2. Ložnicový systém.....	13
3. Prevence zneužívání návykových látek ve věznicích	14
3.1. Základní vymezení pojmů k problematice zneužívání návykových látek ve výkonu trestu odnětí svobody.....	14
3.2. Služební kynologie vězeňské služby ČR.....	16
3.3. Poradna drogové prevence	17
4. Zacházení s vězněnými osobami.....	17
4.1. Oddělení výkonu trestu	17
4.2. Pracovníci oddělení výkonu trestu.....	18
4.3. Vstupní diagnostika	19
4.4. Komplexní zpráva a program zacházení.....	20
4.4.1. Aktivity programu zacházení.....	21
4.4.2. Vyhodnocení programu zacházení	22
5. Věznice Vinařice a terapeutická bezdrogová zóna	23
5.1. Vybrané historické mezníky a současnost Věznice Vinařice	23
5.2. Terapeutická bezdrogová zóna.....	24
5.2.1. Zařazování odsouzených do terapeutické bezdrogové zóny	25
5.2.2. Cíle odborného zacházení v terapeutické bezdrogové zóně	25
5.2.3. Struktura odborného zacházení v terapeutické bezdrogové zóně.....	26
5.2.4. Fáze terapeutické bezdrogové zóny.....	28
5.2.5. Metody a formy odborného působení na terapeutické bezdrogové zóně	29
6. Závěr teoretické části	32
II. Praktická část.....	33
7. Specifika výzkumu	33

7.1. Cíl výzkumu.....	33
7.3. Metoda	33
7.4. Výzkumný vzorek	34
7.5. Výsledky šetření a komparace dat	34
8. Charakteristika respondentů.....	35
8.1. Shrnutí výsledků šetření.....	50
8.1.1. Vyhodnocení výzkumných cílů a výzkumných otázek.....	50
Závěr	55
Literatura.....	58
Přílohy	58

Úvod

V bakalářské práci se věnujeme celospolečenskému problému, a tím je drogová závislost a možnosti preventivně výchovného působení v oblasti zneužívání návykových látek. Konkrétně se zaměříme na to, jak je tato problematika řešena u osob ve výkonu trestu odnětí svobody. Po základním vymezení pojmů, se v této práci dotkneme problému spojeným s užíváním návykových látek a snižováním drogové závislosti.

V teoretické části práce stručně popíšeme systém českého vězeňství a nastíníme možnosti práce s drogově závislými v prostředí výkonu trestu odnětí svobody. Naznačíme možnosti efektivnějšího zacházení s touto skupinou odsouzených na základě vstupní diagnostiky pomocí diagnostického nástroje SARPO (souhrnná analýza rizik a potřeb odsouzeného), a to zejména s ohledem na stanovování rizik a potřeb u osob, které před nástupem k výkonu trestu odnětí svobody zneužívaly návykové látky.

Vzhledem k tomu, že již téměř dvacet let pracuji ve věznici Vinařice, zaměříme se pro ilustraci, na to, jak je problematika práce s odsouzenými, kteří zneužívali návykové látky, řešena v této konkrétní věznici. Po stručném exkurzu do historie a současnosti Věznice Vinařice, nastíním účel a úkoly oddělení výkonu trestu věznice a pracovní náplň odborných zaměstnanců tohoto oddělení, přičemž se opět zaměříme především na jejich možnosti působení na osoby drogově závislé. Jako základní nástroj koncepčního výchovně vzdělávacího a terapeutického působení na odsouzené představíme program zacházení s možností individuálního stanovení cílů v jednotlivých oblastech odborného zacházení s vězněnými osobami. Stručně také popíšeme činnost poradny drogové prevence, která ve věznici poskytuje poradenskou pomoc odsouzeným osobám zneužívajícím návykové látky.

V závěru teoretické části této práce se budeme věnovat terapeutické bezdrogové zóně, jejímu účelu a zaměření. Zaměříme se na podmínky zařazení odsouzeného do bezdrogové zóny a možnosti cíleného výchovného působení na odsouzené na tomto oddělení. V neposlední řadě uvedeme některé statistické ukazatele z dosavadního fungování bezdrogové zl. Teoretická část práce.

I. Teoretická část

1. Výkon trestu odnětí svobody

Trest odnětí svobody je běžně využívaný trest udělovaný soudem, při kterém je odsouzený přinucen strávit určenou dobu na určeném místě, obvykle ve vězení, eventuálně domácím vězení, kde je omezen na osobní svobodě. Trest odnětí svobody se obvykle považuje za humánní, byť je někdy zařazován mezi tělesné tresty.

Trest a odměna je jedním ze dvou základních výchovných prostředků. Účelem trestu je ochrana společnosti před pachateli trestných činů, avšak jeho poslání je nutno vidět i v oblasti preventivní. Podmínkou účinnosti jakékoliv sankce - trestu je individuální přístup, přičemž trest by měl následovat v co možná nejkratší době po provinění. Velmi důležitým ukazatelem represe je míra pocitu viny a přijetí trestu. Značná část odsouzených, zejména zkušených recidivistů s narušenou osobností pocit viny nemá a nejsou ochotni akceptovat, že trest je důsledkem jejich protiprávního jednání, důsledkem za nerespektování obecně platných pravidel ve společnosti. Za těchto okolností lze jen těžko očekávat posun směrem k lepšímu a jakýkoliv impuls k nápravě.¹

Trest odnětí svobody může být jak časově přesně vymezen, tak může být doživotní. V takovém případě je v mnoha zemích nejvyšším trestem, který soud může udělit (pokud je v daném státě zrušen trest smrti). V České republice může být udělen trest do maximální výše 20 let ten je uložen pachateli trestného činu spáchaného ve prospěch organizované zločinecké skupiny, nebo jestliže jde o tzv. výjimečný trest. Výkon trestu lze podmíněně odložit, stejně jako už z jeho výkonu podmíněně propustit.

Základní funkci trestu odnětí svobody nazývá penologie funkcí regulativní. Naplňování této funkce ve vězeňství předpokládá uplatňování progresivního výkonu trestu s diferenciovaným zacházením s různými skupinami odsouzených. Další funkcí trestu je funkce vyrovnávací, která si klade za cíl eliminovat nebo alespoň kompenzovat negativní emoce poškozených. Velmi důležitým aspektem vyrovnávací funkce trestu je skutečnost, že pachatel dostává příležitost a prostor k zamyšlení nad tím co spáchal,

¹ ČESKO. Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1999.

vyrovnávání se s pocitem viny a přijetí odpovědnosti za svůj čin se všemi důsledky z toho vyplývajícími.²

2. Systém vězeňství v ČR

Vězeňská služba (dále VS) zajišťuje činnost výkonu práva rozsudkem příslušného soudu. Především se stará o vykonání rozsudků a samotný výkon trestu odnětí svobody po nabytí právní moci, které vynesl Městský, Okresní a Krajský soud popřípadě nejvyšší soud ČR. V současné době se vězni zařazují do výkonu trestu odnětí svobody do čtyř základních typů věznic. Podle způsobu vnějšího střežení se věznice dělí na věznice s dohledem, věznice s dozorem, věznice s ostrahou a věznice se zvýšenou ostrahou.³

2.1. Typy věznic v ČR

Do věznice s dohledem se zpravidla umisťují odsouzení, kteří dosud nebyli ve výkonu trestu odnětí svobody a spáchali trestný čin z nedbalosti. U tohoto typu věznice se odsouzení pohybují po objektu věznice bez omezení. Takto zařazení odsouzení jsou zpravidla zařazováni na pracoviště mimo věznici. Dohled nad takto pracovní zařazenými odsouzenými má vychovatel, který provede minimálně jedenkrát týdně kontrolu jejich pracovních činností. V mimopracovní době lze odsouzeným povolit pohyb mimo věznici, kde je možnost účasti na různých akcích, jako jsou např. výchovné, kulturní a sportovní akce. Návštěvy odsouzených se provádí v objektu věznice bez přímého dohledu zaměstnance VS ČR.

Do věznice s dozorem se zpravidla umisťují odsouzení za nedbalostní trestný čin, kteří již byli ve výkonu trestu za úmyslný trestný čin a odsouzení za úmyslný trestný čin do dvou let, kteří ještě nebyli ve výkonu trestu za úmyslný trestný čin. U tohoto typu věznice se odsouzení pohybují organizovaně za dohledu zaměstnance VS ČR. Tito odsouzení mohou být zařazení na tzv. nestřežená pracoviště mimo objekt

² ČESKO. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody.

³ ČESKO. Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1999.

věznice. Návštěvy odsouzených se provádí v objektu věznice a bez přímého dohledu zaměstnance VS ČR.

Do věznice s ostrahou se zpravidla umísťují odsouzení za úmyslný trestný čin, pokud byli odsouzeni k trestu odnětí svobody nad dobu převyšující 3 roky nebo pokud již byli v minulosti za úmyslný trestný čin ve výkonu trestu odnětí svobody, přičemž není dán důvod pro zařazení do věznice se zvýšenou ostrahou. U tohoto typu věznice se odsouzení pohybují organizovaně za dohledu zaměstnance VS ČR. Odsouzení jsou zařazováni na střežená pracoviště v objektu věznice. Lze jim umožnit volný pohyb v objektu věznice při plnění pracovních úkolů. Tyto odsouzení lze rovněž zaměstnat na střeženém pracovišti, které je mimo objekt věznice, ve výjimečných případech je lze zaměstnat i na nestřežených pracovištích mimo objekt věznice za dohledu pověřeného pracovníka VS ČR, který provádí jejich početní kontrolu nejméně jedenkrát za hodinu. Návštěvy odsouzených se provádí v objektu věznice za dohledu zaměstnance VS ČR.

Do věznice se zvýšenou ostrahou se zpravidla umísťují odsouzení na doživotí, zvláště nebezpeční recidivisté, osoby, jimž byl uložen trest odnětí svobody na dobu nejméně 8 let, nebo odsouzení za úmyslný trestný čin, kteří v posledních pěti letech uprchli z výkonu trestu odnětí svobody nebo z vazby. U tohoto typu věznice se odsouzení pohybují organizovaně za dohledu zaměstnance VS ČR. Odsouzení jsou pracovníčně zařazováni v objektu věznice a v ubytovacích prostorách. Těmto odsouzeným se nepovoluje volný pohyb po objektu věznice. Návštěvy odsouzených se provádí za přítomnosti příslušníka VS ČR.⁴

2.2. Způsob ubytování odsouzených

Věznice můžeme ještě rozdělit podle systému ubytování odsouzených, na celový systém a na tzv. ložnicový systém. Důležité je také zmínit, že se odsouzení ve výkonu trestu odnětí svobody umísťují odděleně, a to podle pohlaví, dospělí od mladistvých, dále zpravidla recidivisté od prvotrestaných. V některých věznicích se nacházejí oddělení pro odsouzené s duševními poruchami, poruchami chování a další

⁴ ČESKO. Zákon č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1999.

specializované oddělení zaměřená na konkrétní skupinu odsouzených, např. uživatele drog.⁵

2.2.1. Celový systém

V tzv. celovém systému ubytování se odsouzení nacházejí na celách, které se uzamykají. Na celách jsou odsouzení zpravidla ubytováni samostatně nebo po dvou, výjimečně ve větším počtu, např. po čtyřech. Na celách se nachází určitý počet postelí, lavice, stůl, umyvadlo a WC.

Zabezpečením v celovém systému jsou mříže v oknech a uzamykatelné celové dveře. V každé cele je umístěno přivolávací zařízení, které je určeno k přivolání personálu věznice z důvodu zdravotních problémů nebo napadení odsouzeného.⁶

2.2.2. Ložnicový systém

V tzv. ložnicovém systému ubytování jsou odsouzení na jednotlivých oddílech, kde se nacházejí ložnice odsouzených, které jsou spojeny společnou chodbou a se společnou kulturní místností. Tento oddíl je uzamčen centrálním katrem a na oknech jsou umístěny mříže. Na ložnicích má každý odsouzený svoji postel a uzamykatelnou skříňku na osobní věci. Odsouzení se na oddíle pohybují volně po chodbách a ložnicích.

Tento systém ubytování je z hlediska bezpečnosti problémový, protože je zde, de facto, ubytován pohromadě větší počet odsouzených, který se v případě větších oddílů může pohybovat i okolo osmdesáti i více osob. Z toho důvodu zde dochází k problémům různého charakteru, je zde rozvinutý tzv. „druhý život“ odsouzených, tedy dění, které probíhá mimo kontrolu zaměstnanců věznice, a které ve větší či menší míře působí kontraproduktivně vůči působení personálu věznice.⁷

⁵ ČESKO. Zákon č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1999.

⁶ ČESKO. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody.

⁷ ČESKO. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody.

3. Prevence zneužívání návykových látek ve věznicích

Zneužívání návykových látek ve věznicích s sebou přináší celou řadu problémů. Samotné zneužívání zakázaných návykových látek vězňenými osobami lze kvalifikovat jako trestný čin, např. ve smyslu naplnění skutkové podstaty trestného činu maření výkonu úředního rozhodnutí. Distribuci drog ve věznici lze pak stíhat jako šíření toxikománie. Největší rizika zneužívání návykových látek však souvisí se změnou chování osob, které jsou návykovými látkami ovlivněny, a které mohou představovat ohrožení zdraví a života osob, s nimiž přichází do styku, tedy ostatních odsouzených i personálu věznice. Nezanedbatelné je rovněž negativní ovlivnění psychického i somatického zdravotního stavu, které je zejména u dlouhodobých uživatelů návykových látek mnohdy nevratné.⁸

3.1. Základní vymezení pojmů k problematice zneužívání návykových látek ve výkonu trestu odnětí svobody

Návykové látky

Návykové látky vytvářejí návyk především díky iluzi, že to, co člověk potřebuje (klid, bezbolestnost, radost, pocit štěstí, energii, schopnost lépe komunikovat s opačným pohlavím atd. tedy důvody, proč začne brát) lze uspokojit, dosáhnout ve zrychleném a bezpracném stylu a navíc v intenzitě, kterou běžné uspokojování potřeb přináší. Jedná se o širokou skupinu látek přírodního charakteru i uměle vytvořených, na jejichž konzumaci lze vytvořit závislost. Užívání některých takových látek je, z důvodů rizik, které jejich požívání přináší, sankcionováno zákonem.⁹

⁸ MATOUŠEK, Oldřich a KOLÁČOVÁ, Jana a KODYMOVÁ, Pavla. 2010. *Sociální práce v praxi*. Vyd. 2. Praha: Portál. 352 s. ISBN 978-80-7367-818-0

⁹ ČESKO. Zákon č. 167/1998 Sb., o návykových látkách a o změně některých dalších zákonů

Droga

Droga je každá látka přírodního nebo syntetického původu, která má psychotropní účinek (působí na psychiku, ovlivňuje nějak prožívání nebo vnímání) a zároveň má schopnost vyvolat závislost.

Drogová závislost

Drogová závislost je abnormální až patologický stav vyvolaný častým užíváním drog (marihuana, pervitin, heroin, kokain, morfin, LSD, extáze atd.). Závislost na drogách začíná zpravidla častým užíváním drog, která vyvolá potřebu drogy cíleně vyhledávat, ať už psychologicky či fyzicky podmíněnou. Drogová závislost vede ke snížení schopnosti přirozeně reagovat na běžné stimuly, ve vážnějších stádiích vede k narušení i základních společenských a životních činností a nakonec k selhání funkcí tělesných orgánů po jejich trvalém poškození.

Somatická závislost je vyšším stupněm závislosti, při které se již projevují abstinční příznaky, ke kterým dochází náhlým vysazením drogy a projevují se opačnými účinky, než jaké působí droga (např. neklid, třes, zvracení). Somatická závislost je nejběžnější pro opiáty, jako je například heroin a lze ji pod lékařským dozorem překonat do čtyř týdnů, což je vzhledem k psychické závislosti, která může trvat až celý život, relativně krátká doba.¹⁰

Bezdrogová zóna

Jedná se o oddělení věznice, do něhož jsou přijímáni motivovaní odsouzení uživatelé drog, kteří byli soudem umístěni do výkonu trestu odnětí svobody. V následující části této práce se budeme věnovat bezdrogové zóně, která je vytvořena ve věznici s ostrahou.¹¹

¹⁰ Kolektiv autorů občanského sdružení SANANIM. *Drogy: otázky a odpovědi: [příručka pro rodinné příslušníky a pomáhající profese]*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007. 198 s. Rádcí pro zdraví. ISBN 978-80-7367-223-2.

¹¹ JIŘIČKA, Václav, PROKEŠOVÁ, Jana, Eva. 2012. *Úvod do zkoumání efektivity intervenčních programů v českých věznicích*, Praha: (eds.) Vězeňská služba České republiky – odbor výkonu vazby a trestu.

3.2. Služební kynologie vězeňské služby ČR

Mezi základní preventivně bezpečnostní opatření směřující proti zneužívání návykových látek je eliminace průniku návykových látek do věznic. Tento úkol naplňují příslušníci Vězeňské služby ČR. Vyhledávání nepovolených předmětů, patří k nejspolehlivějším metodám v oblasti vyhledávání návykových látek za využití služebních psů.

Vězeňská služba ČR používá tři kategorie služebních psů: všestranné, obranné a speciální. V současné době je ve věznicích v ČR celkem 95 psů speciálně vycvičených na vyhledávání omamných a psychotropních látek. Ve vězeňské službě ČR jsou cvičeni psi na šest základních látek, které se během výcviku ve výcvikovém středisku vtiskává. Vtiskávají se tyto návykové látky: Marihuana, Hašiš, Heroin, Kokain, Efedrin, Extáze.

Pes na vyhledávání omamných a psychotropních látek se ve věznici používá především v prostorách ubytoven a pracovišť odsouzených, ke kontrole příchozí a odchozí korespondence, ke kontrole věcí a oděvu odsouzených po realizaci návštěv odsouzených a ke kontrole zásobování věznice smluvními dodavateli. Jedná se především o preventivní prostředek k odhalování návykových látek v prostorách věznice a zamezení nedovolenému průniku např. ve vozidlech, které do věznice dodávají materiál nebo materiálně technické zabezpečení firem fungující ve věznici.

Dalším preventivně bezpečnostním prvkem, který se ve věznicích využívá k odhalování osob, které zneužívají návykové látky, je pravidelné či namátkové testování biologického materiálu vězněných osob na přítomnost návykových látek. Pokud je orientační test, který ve věznicích provádí zdravotnický personál, pozitivní na přítomnost návykové látky, odešle se vzorek biologického materiálu, zpravidla moči, vězněné osoby do toxikologické laboratoře. V případě, že je pozitivita laboratoří potvrzena, je možné vězněnou osobu stíhat pro spáchání trestného činu (viz výše), či zneužití nepovolených návykových látek řešit jako kázeňský přestupek podle zákona o výkonu trestu odnětí svobody.¹²

¹² ČESKO. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody.

3.3. Poradna drogové prevence

Poradna drogové prevence zabezpečuje primární osvětovou a preventivně výchovnou činnost v oblasti zneužívání návykových látek, jakož i zdravotnickou péči v oblasti drogové prevence. Cílem je minimalizovat zdravotní a sociální rizika zneužívání návykových látek. Pracovníci věznice, kteří se zapojují do činnosti poradny, realizují s odsouzenými především motivační pohovory, individuální provázení a individuální terapii odsouzených.

Poradna poskytuje základní informace o drogové problematice, realizuje školení u nově příchozích odsouzených do věznice, informuje o možnostech léčení závislosti a prevence šíření infekčních chorob, jako je např. žloutenka a v neposlední řadě nákaza HIV.¹³

4. Zacházení s vězněnými osobami

Oblast odborného zacházení s vězněnými osobami, které byly odsouzeny k výkonu trestu odnětí svobody, upravuje zákon 169/1999 sb. o výkonu trestu odnětí svobody. Odsouzený je během výkonu trestu povinen dodržovat vnitřní řád věznice, který obsahuje druh a obsah činností, které jsou pro jednotlivé odsouzené buď povinné, nebo dobrovolné.

Okruhy činností, kterých je odsouzený povinen se zúčastnit nebo, které může vykonávat, jsou stanoveny v programu zacházení. K dosažení účelu výkonu trestu věznice stanoví každému odsouzenému program zacházení jako základní formu cíleného a komplexního působení na odsouzeného. Program se nezpracovává jen v případech, kdy odsouzený má vykonat trest nebo zbytek trestu ve výměře nepřesahující 3 měsíce.¹⁴

4.1. Oddělení výkonu trestu

Oddělení výkonu trestu plní ve věznici úkoly související se zajišťováním účelu výkonu trestu u odsouzených, a to v oblasti obsahu a forem zacházení s odsouzenými

¹⁴ ČESKO. Zákon č.169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1999.

a v oblasti psychologické a terapeutické činnosti. Zaměstnanci oddělení výkonu trestu zpracovávají stanoviska související s odborným zacházením s vězňenými osobami, metodicky toto zacházení usměrňují, vedou a kontrolují. Mezi činnosti, které oddělení trestu ve věznici zajišťuje, patří také výkon dozorčí služby.

Z výše vyplývá, že na odsouzené působí především zaměstnanci oddělení výkonu trestu, mezi které patří: speciální pedagogové, psychologové, sociální pracovníci, vychovatelé, dozorcí.¹⁵

4.2. Pracovníci oddělení výkonu trestu

Speciální pedagog je odborný zaměstnanec, který metodicky usměrňuje práci vychovatelů. Ve spolupráci s ostatními odbornými zaměstnanci odpovídá za úroveň odborného zacházení s odsouzenými. Zpracovává přehled jednotlivých aktivit programu zacházení, provádí pedagogickou diagnostiku, podílí se na výběru odsouzených k zařazení do zaměstnání, zabezpečuje všeobecné a odborné vzdělávání odsouzených, provádí orientační pedagogické pohovory s odsouzenými, podílí se na zkoumání příčin vzniku mimořádných událostí ve vztahu k vězňeným osobám, realizuje svěřenou kázeňskou pravomoc, podílí se na návrhu k rozhodování o udělení přerušování výkonu trestu, povolování volného pohybu mimo věznici, dočasného opuštění věznice apod.

Psycholog je odborný zaměstnanec, který na základě psychologického vyšetření odsouzených zpracovává jejich psychologickou charakteristiku. Na základě psychických dispozic jedince, poruch v prožívání, emocionality, rysů osobnosti volí postup další práce s odsouzenými. Podílí se na výběru odsouzených k zařazení do zaměstnání, vyjadřuje se k žádostem o umožnění dočasného opuštění věznice či o udělení přerušování výkonu trestu, věnuje intenzivní činnost s odsouzenými v akutní psychické krizi, rozhoduje o jejich umístění na krizové oddělení apod.

Vychovatel je součástí skupiny zaměstnanců, kteří se podílejí na komplexní výchovné, vzdělávací, diagnostické a preventivní činnosti zaměřené na celkový rozvoj osobnosti, socializaci, resocializaci a reedukaci odsouzených a realizaci protidrogové

¹⁵ ČESKO. Zákon č.169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1999.

prevence v rámci věznice. Mezi úkoly, které plní, patří přehled o svěřených odsouzených, jejich znalost a pedagogické působení na ně a usměrňování jejich chování. Dále by měl znát sociální vztahy a skupinovou atmosféru ve svěřené skupině odsouzených. Vede osobní dokumentaci odsouzených, podílí se na hromadně organizovaných akcích, dbá na kázeň odsouzených, vytypovává odsouzené s aktuálními psychickými problémy, spolupracuje s příslušníky dozorčí služby apod.

Sociální pracovnice zprostředkovává kontakt mezi odsouzeným a okolním světem, pomáhá udržovat či navazovat sociální vazby odsouzených, zjišťuje zprávy o blízkých osobách odsouzených, napomáhá odsouzeným řešit rodinné problémy spočívající například v alimentální péči o děti, pomáhá shánět práci po ukončení výkonu trestu, zprostředkovává ubytování v azylových domech, ubytovnách, spolupracuje s úřady při vyřizování osobních dokumentů apod.

4.3. Vstupní diagnostika

Odsouzený, který je rozsudkem příslušného soudu umístěn do výkonu trestu odnětí svobody po předchozí vazbě či bez vykonání vazby, je zařazen nejprve na nástupní oddělení věznice. Pobyt odsouzeného na nástupním oddělení věznice trvá zpravidla dva až čtyři týdny, v závislosti na průběhu jeho adaptace na prostředí věznice. V tomto období shromažďují odborní zaměstnanci oddělení výkonu trestu věznice základní informace o odsouzeném, na jejichž základě zpracují tzv. komplexní zprávu o odsouzeném a individuální program zacházení, v němž doporučí jednotlivé úkoly a způsoby práce s odsouzeným v daných oblastech.

Základní metodou nástupní diagnostiky je v současné době tzv. souhrnná analýza rizik a potřeb pro níž se vžila zkratka SARPO (dále jen SARPO). Jedná se o validizovanou metodu na vyhodnocování rizik a kriminogenních potřeb, která slouží ke kategorizaci odsouzených podle statických a dynamických rizik a na základě rozlišování mezi vnitřními (život ve vězení) a vnější riziky (život ve společnosti) stanovuje vhodné a efektivní intervence programu zacházení směřující ke snížení recidivy. Plánování zacházení je adekvátní ke zjištěným rizikům a jejich míře závažnosti.

Na základě anamnestického vyšetření a analýzy trestné činnosti vězněné osoby odbornými zaměstnanci věznice se pomocí nástroje SARPO vyhodnocuje riziko opětovného selhání odsouzeného a specifikace zaměření další jeho potencionální další trestné činnosti. Výsledky tohoto vyšetření pomáhají určit, z hlediska společnosti, potencionálně nebezpečné chování. Tomu je pak možné přizpůsobit odborné zacházení s odsouzeným po dobu jeho umístění ve věznici tak, aby se tato rizika eliminovala.

Vstupní diagnostika pomocí nástroje SARPO vyhodnocuje rovněž sebehodnocení odsouzeného, jeho motivaci a protektivní faktory, které mají potenciál zmírnit rizikové chování.¹⁶

4.4. Komplexní zpráva a program zacházení

Komplexní zpráva je souhrnem informací o odsouzeném, které se podařilo shromáždit na základě vstupní diagnostiky. Jejím výsledkem je doporučení, jakým způsobem směřovat odborné působení na odsouzeného v průběhu výkonu trestu odnětí svobody, které vychází ze zjištěných rizikových i protektivních faktorů. Na základě těchto poznatků je zpracován cíl a dílčí úkoly jednotlivých aktivit programu zacházení.

Základem výchovného působení na odsouzené ve výkonu trestu odnětí svobody je program zacházení, který je stanoven speciálním pedagogem dle aktuální nabídky aktivit na oddíle a ve věznici. Při níže uvedeném výčtu a popisu aktivit programu zacházení se již zaměřím na aktivity, které jsou v jednotlivých oblastech zastoupeny na oddíle terapeutické bezdrogové zóny, kterému se dále budu věnovat podrobněji.

Aktivity programu zacházení dělíme na:

- pracovní aktivity,
- vzdělávací aktivity,
- speciální výchovné aktivity,
- zájmové aktivity,
- oblast utváření vnějších vztahů

¹⁶ PETRAS, Michal, HŮRKA, Jindřich. 2012. *Zavedení nástroje SARPO do penitenciární praxe*. Praha: České vězeňství. Vězeňská služba České republiky, č. 4, s. 15. ISSN 1213-9297.

4.4.1. Aktivity programu zacházení

Pracovní aktivity

Pracovními aktivitami se rozumí především zaměstnávání a práce potřebná k zajištění každodenního chodu věznice vedená zaměstnanci Vězeňské služby, popřípadě brigádnická činnost.¹⁷

Na oddíle bezdrogové zóny se odsouzení účastní různých brigádnických činností v areálu věznice nebo na oddíle, pěstitelských prací apod. Tito odsouzení mohou být pracovní zařazeni u soukromého subjektu jako operátor prodeje a dílny v aktivitě práce se dřevem.

Vzdělávací aktivity

Vzdělávání odsouzených je organizované pomocí středního odborného učiliště. Další formou realizace vzdělávání odsouzených jsou vzdělávací aktivity vedené odbornými zaměstnanci oddělení výkonu trestu, které odpovídají individuálním potřebám v souladu se stanovenými cíli programu zacházení a materiálním a personálním možnostem věznice.

Na oddíle bezdrogové zóny se odsouzení povinně účastní výuky českého jazyka a kurzů sociálně právního poradenství. Dále se mohou účastnit kurzů anglického, německého a italského jazyka. Další možností sebezvzdělávání jsou kurzy počítačové techniky nebo se mohou účastnit nepravidelných kurzů pořádaných nestátními subjekty.¹⁸

Speciálně výchovné aktivity

Speciální výchovné aktivity jsou individuální a skupinové speciální pedagogická a psychologická působení, které vede odborný zaměstnanec. Patří sem zejména sociální

¹⁷ ČESKO. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody. 1999.

¹⁸ ČESKO. NŘV č.8/2011, kterým se stanovují zásady zacházení s odsouzenými v oblasti výchovně vzdělávacích, speciálních a zájmových aktivit Programu zacházení ve Věznici Vinařice a organizace konání aktivit programu zacházení a využívání prostor určených k jejich realizaci

výcvik, arteterapie, psychoterapie, pohybová terapie, sociální právní poradenství a kurzy zvládání agresivity.¹⁹

Oblast utváření vnějších vztahů

Oblast utváření vnějších vztahů je zaměřena pozorností odsouzeného na vztah k rodině, k dětem, na sociální zázemí. Rozumí se tím udržení vztahů, ale v případě potřeby i vytváření nových. Může se jednat i o další potřebné činnosti jako je u bezdomovců možnost získání ubytování po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody a podobně.²⁰

V bezdrogové zóně není přímo určena aktivita k utváření vnějších vztahů, ale odsouzený je motivován v různých aktivitách jako je např. (komunita, terapeutické skupiny) k rozvoji sociálních vazeb a postoj k rodině.

4.4.2. Vyhodnocení programu zacházení

Naplnění cíle programu zacházení jednotlivého odsouzeného se hodnotí pravidelně v termínech, které jsou zákonem stanoveny ve věznici s ostrahou po třech měsících. Při hodnocení se program zacházení aktualizuje v souladu s vývojem osobnosti odsouzeného a změnami v jeho chování a jednání. Hodnocení úspěšnosti plnění programu zacházení projednají zaměstnanci oddělení výkonu trestu (oddělení výkonu vazby a trestu) s odsouzeným; odsouzený se na aktualizaci programu zacházení podílí.²¹

Odsouzení zařazení do specializovaných oddělení mají stanoven rozšířený program zacházení. Klíčovou komponentou takového programu zacházení je terapeutické působení.

Posláním specializovaných oddělení je tedy omezovat a snižovat nebezpečnost a pravděpodobnost recidivy u rizikových pachatelů trestné činnosti vykonávající trest odnětí svobody a přispívat k ochraně společnosti po jejich návratu do běžného života.

¹⁹ ČESKO. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody. 1999.

²⁰ ČESKO. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody. 1999.

²¹ ČESKO. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody. 1999.

Cílem zacházení je posílení sebe náhledu a změna rizikových postojů, hodnot, vzorců myšlení a chování odsouzených směrem k sociálně žádoucím formám.²²

5. Věznice Vinařice a terapeutická bezdrogová zóna

Věznice Vinařice se nachází na katastrálním pozemku stejnojmenné obce v blízkosti města Kladna ve směru na Slaný. V letech 1945-47 zde byl zřízen tábor válečných zajatců a retribučních vězňů, který byl v roce 1949 přetransformován na tzv. tábor nucených prací, který byl zřízen jako pobočka krajské věznice v Praze. Jako samostatné vězeňské zařízení funguje Věznice Vinařice od 1. 11. 1955. Do této věznice byli umisťováni vězni, kteří byli na základě soudního rozhodnutí zařazeni do tzv. II. nápravně výchovné skupiny. K zaměstnávání odsouzených sloužily především přilehlé uhelné doly a práce v těžkém průmyslu.

5.1. Vybrané historické mezníky a současnost Věznice Vinařice

V 70. letech minulého století došlo ve věznici k rekonstrukci ubytovacích prostor pro odsouzené. Byly vybudovány i nové objekty pro personál věznice. V tehdejší nápravně výchovném ústavu bývalo do roku 1990 umístěno až 2000 vězňů. Po roce 1990 prošla věznice celou řadou architektonických i profilačních změn. Věznice byla nadále určena pro odsouzené muže zařazené ve skupině s ostrahou, což zhruba odpovídá výše zmiňované II. nápravně výchovné skupině.

V současné době je normová ubytovací kapacita Věznice Vinařice 900 odsouzených zařazených do kategorie věznice s ostrahou. Odsouzení jsou ve věznici umístěni na 24 oddílech o 163 ložnicích. Ve věznici i nadále probíhají průběžné rekonstrukce, které jsou směřované hlavně k posílení vnější a vnitřní bezpečnosti věznice, její estetizaci a k úpravě podmínek výkonu trestu dle standardů Evropského vězeňství.

²² JIŘIČKA, Václav, PROKEŠOVÁ, Jana, Eva. 2012. *Úvod do zkoumání efektivity intervenčních programů v českých věznicích*, Praha: (eds.) Vězeňská služba České republiky – odbor výkonu vazby a trestu.

5.2. Terapeutická bezdrogová zóna

Terapeutická bezdrogová zóna je samostatné oddělení věznice, v němž je uplatňován terapeutickým režimem, jehož cílem je minimalizovat možnosti kontaktu odsouzených s drogou, aplikovat bezdrogový režim a realizovat u uživatelů drog programy v zájmu snižování zdravotních a sociálních rizik. Odsouzení zde plní specifický program zacházení zaměřený na drogovou primární i sekundární prevenci. Činnost zaměstnanců oddělení výkonu trestu, kteří působí v bezdrogové zóně je úzce propojená z důvodu zvýšení efektivity při ovlivňování odsouzeného formou terapeutické a výchovně vzdělávací činnosti.²³

Ve Věznici Vinařice byla bezdrogová zóna s terapeutickým zacházením otevřena dne 1. 3.2001. Bezdrogová zóna ve věznici Vinařice je umístěna na ubytovně E kde se nacházejí tři ložnice, jedna kulturní místnost, záchody s umývárnou. Vybavení ložnic a místností odpovídá stanoveným podmínkám, které jsou uvedeny ve vnitřním řádu Věznice Vinařice. Na oddíle se nachází cca 45 odsouzených. Odsouzení, kteří jsou zařazení v bezdrogové zóně využívají i další prostory, které se nacházejí v suterénu ubytovny. V těchto prostorech se nachází počítačová učebna, dílna a místnost pro kondiční cvičení. Odsouzení mají také možnost věnovat se pěstitelským pracím na určených pozemcích v areálu věznice, kde mohou využívat i skleníky.

Personálně je bezdrogová zóna zajištěna odbornými zaměstnanci oddělení výkonu trestu ve složení speciální pedagog, psycholog, sociální pracovník, vychovatel, a vychovatel terapeut. Pouze vychovatel oddílu E má ve svých povinnostech výhradně činnost oddílu bezdrogové zóny, přičemž ostatní zaměstnanci spojení s tímto oddílem se podílejí na chodu i ostatních oddělení. Ke kmenovým zaměstnancům patří i příslušníci vězeňské služby ČR, tedy dozorcí, kteří zajišťují režimovou část výchovného působení na odsouzené. Na práci s odsouzenými se podílejí kmenový zaměstnanci s dalšími pracovníky věznice a externími institucemi.²⁴

²³ Skupina autorů. *Manuál bezdrogové zóny s terapeutickým zacházením*. Vinařice, 2003.

²⁴ Skupina autorů. *Manuál bezdrogové zóny s terapeutickým zacházením*. Vinařice, 2003

5.2.1. Zařazování odsouzených do terapeutické bezdrogové zóny

Do oddělení bezdrogové zóny jsou přijímáni motivovaní uživatelé drog, kteří byli rozhodnutím soudu odsouzeni k výkonu trestu odnětí svobody do věznice s ostrahou. Délka trestu u takového odsouzeného by měla být alespoň devět měsíců. Ve vztahu k návykovým látkám se jedná o odsouzené, kteří drogu užívali v minulosti a v současné době jsou motivováni ke spolupráci v tomto terapeutickém programu a k dosažení abstinence.

Účast v programu je dobrovolná, což znamená, že odsouzený musí o zařazení do terapeutické bezdrogové zóny sám požádat. Současně s podáním žádosti se zavazuje k dodržování pravidel a plnění programu terapeutické bezdrogové zóny, což obnáší, mimo jiné, povinnost abstinovat a kdykoli se podrobit kontrolám abstinence. Zájemci o umístění na toto oddělení před přijetím absolvují vstupní hodnocení stavu. Zařazení a vyřazení odsouzeného do terapeutické bezdrogové zóny schvaluje ředitel věznice na základě návrhu komise odborných zaměstnanců oddělení výkonu trestu a lékaře.

5.2.2. Cíle odborného zacházení v terapeutické bezdrogové zóně

Cíle, k nimž odborné zacházení s odsouzenými v terapeutické bezdrogové zóně směřuje, lze rozdělit na hlavní a dílčí.

Mezi hlavní cíle patří:

- dosažení abstinence,
- motivace k léčbě,
- minimalizace rizik vyplývajících z užívání drog,
- dosažení změny dosavadních problémových způsobů jednání a chování.

Jako dílčí cíle můžeme označit:

- motivace odsouzeného uživatele drog k absolvování terapeutického programu TBZ,
- minimalizace kontaktu odsouzených s drogou a aplikace bezdrogového režimu,
- budování návyků vedoucích k utváření odpovědnosti za své jednání,
- zejména ve vztahu ke svému okolí a svému zdraví,
- vytváření pracovních návyků a schopnosti začlenit se do bezproblémového způsobu života po výkonu trestu.

V rámci kontinuity protidrogového působení informovat odsouzené o možnostech kontaktu se státními institucemi i nestátními neziskovými organizacemi (terapeutické komunity, doléčovací centra, charitativní zařízení, azylové domy apod.), které se zabývají léčbou, poradenstvím i možnostmi ubytování tak, aby bylo odsouzeným toxikomanům umožněno zařazení do společnosti po výkonu trestu, a pomoc při kontaktování těchto institucí a organizací.

5.2.3. Struktura odborného zacházení v terapeutické bezdrogové zóně

Odborné zacházení s odsouzenými na oddíle terapeutické bezdrogové zóny vychází z komunitního systému práce. V terapeutickém procesu je kladen důraz na mezilidské interakce, které účinně napomáhají pozitivním osobnostním a interpersonálním změnám, přitom je využíváno metod a dovedností, vycházející především metod a technik kognitivně behaviorální psychoterapie.²⁵

Komunitní setkávání a další terapeutické aktivity, společná kontrola i řešení problémů přispívají k náhledu odsouzených na své chování. Nedílnou součástí programu jsou i režimové prvky, pracovní terapie a zátěžový program. Důraz na dodržování dochvilnosti, přesného plnění povinných aktivit, pečlivost a odpovědnost za své výsledky vedou odsouzené k návykům, které jim mohou pomoci zbavit se závislosti a zařadit se do normální společnosti.

Po dobu pobytu v terapeutické bezdrogové zóně se odsouzený účastní v rámci individuálně stanoveného programu zacházení všech povinných aktivit, dále má možnost zvolit si na základě svého zájmu další aktivity. Společné problémy oddílu či přestupky jednotlivých odsouzených jsou řešeny 1x týdně na komunitním setkávání. Chování odsouzených a plnění povinností je hodnoceno bodovým systémem.

Významným informačním dokumentem pro odsouzené zařazené v terapeutické bezdrogové zóně je manuál, který obsahuje obecně závazná pravidla fungování bezdrogové zóny s terapeutickým zacházením, která jsou stanovena Vnitřním řádem Věznice Vinařice, zejména pak systém zařazování a vyřazování odsouzených.

²⁵ HÁLA, Jaroslav. 2006. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*. 2.dopl.vyd. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií. 183 s. ISBN 80-86708-30-6.

Značná část odborného zacházení s odsouzenými zařazenými v terapeutické bezdrogové zóně obnáší prvky komunitního způsobu práce, který se osvědčil v léčbě závislostí. Komunita je setkání všech odsouzených zařazených do terapeutické bezdrogové zóny a personálu věznice. Na tomto setkání se probírají činnosti a události předchozích dnů, vyhodnocuje se úspěšnost plnění zadaných úkolů a rozdávají se další úkoly.

Před každým začátkem komunitního setkání probíhá kontrola pořádku a kontrola splnění úkolů z předchozího týdne. Na začátku komunitního setkání zpravidla vychovatel daného oddílu všechny zúčastněné seznámí s programem setkání. Odsouzení jsou bodováni a na komunitním setkání se toto hodnocení vyhodnocuje a odsouzení jsou seznamováni s výsledkem. Při nesplnění bodového limitu je odsouzený vyzván k vlastní obhajobě a zdůvodnění proč tento limit nesplnil. Po odůvodnění dostane každý odsouzený možnost se k odsouzenému vyjádřit popřípadě doporučit odsouzenému změnu k plnění bodových limitů.²⁶

Významným bodem komunitního setkání je také případné rozloučení odsouzeného při propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Odsouzený, který je propuštěn z výkonu trestu zhodnotí své působení na oddíle terapeutické bezdrogové zóny, klady a zápory. Dále přednese jaké plány má v civilním životě, zda plánuje po propuštění vyhledat pomoc některé organizace, která se věnuje problematice závislostí a osob zneužívajících návykové látky, zda se bude nějakým způsobem léčit apod.

Dalším bodem komunitního setkání jsou návrhy k přeřazení z jedné fáze do druhé. Postupné zařazení do každé z fází by mělo ukázat zejména to, jak je odsouzený na tom ve svém vztahu k návykovým látkám. O zařazení do některé z nich odsouzený žádá sám, o přestupu pak hlasuje celá komunita, tým zaměstnanců terapeutické bezdrogové zóny má právo veta.²⁷

²⁶ HÁLA, Jaroslav. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*. 2., dopl. vyd. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2006. 183 s. Studia VŠERS; 12. ISBN 80-86708-30-6.

²⁷ HÁLA, Jaroslav. 2006. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*. 2.dopl.vyd. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií. 183 s. ISBN 80-86708-30-6.

5.2.4. Fáze terapeutické bezdrogové zóny

Odsouzení zařazení na oddíl terapeutické bezdrogové zóny procházejí několika prostupnými fázemi. Jsou to fáze vstupní, sebepoznávací, odpovědnostní a výstupní. Tyto fáze charakterizují zejména vnitřní změnu jedince ve vztahu k návykovým látkám a jejich užívání. O zařazení do některé z fází odsouzený žádá sám, o přestupu hlasuje celá komunita, tým zaměstnanců terapeutické bezdrogové zóny má právo veta.

Ve vstupní fázi se s odsouzeným realizují vstupní pohovory a diagnostika. Řeší se otázka abstinence, začlenění do komunity a odsouzený začíná plnit své povinnosti. V první fázi je odsouzenému stanoven program zacházení. Odsouzený získává základní informace o fungování terapeutického programu a je mu přidělen patron, který mu pomáhá plnit terapeutický program. V této fázi nemá odsouzený právo hlasovat o důležitých událostech v komunitě, jako je např. přestup odsouzeného do druhé fáze. Minimální doba setrvání ve vstupní fázi je 2 týdny při dodržování povinností a maximální doba je 5 týdnů. Při nesplnění podmínek následuje návrh na vyřazení z terapeutické bezdrogové zóny.²⁸

V sebepoznávací fázi se odsouzený zapojuje a začleňuje do terapeutické bezdrogové zóny. Odsouzený se zapojí do činnosti na oddíle, seznámí se s pracovními návyky a denním rozvrhem. Poznává vlastní osobnost a začíná na sobě pracovat. V oddíle terapeutické bezdrogové zóny může zastávat méně odpovědné funkce. Minimální doba setrvání v této fázi je 12 týdnů při dlouhodobém plnění povinností. Maximální doba setrvání v této fázi je 8 měsíců. Pokud nebude odsouzený přeřazen do třetí fáze a nezklame, ve své snaze se změnit, budou mu nápomocni odborní zaměstnanci v přemístění na jiný oddíl nebo do jiné věznice, kde bude moci dále pokračovat v abstinenci a změně náhledu na návykové látky. Odsouzený předkládá svoji žádost o přeřazení do třetí fáze komunitě a v následné rozpravě musí tuto žádost zdůvodnit a obhájit.²⁹

V odpovědnostní fázi pomáhá odsouzený ostatním na oddíle terapeutické bezdrogové zóny. V této fázi je schopen vykonávat zodpovědnější funkce v komunitě

²⁸ Skupina autorů. *Manuál bezdrogové zóny s terapeutickým zacházením*. Vinařice, 2003 str. 3.

²⁹ Skupina autorů. *Manuál bezdrogové zóny s terapeutickým zacházením*. Vinařice, 2003 str. 5.

a získává jiný pohled na své schopnosti a perspektivy. Dodržování pravidel je základem k pochopení životních norem a vlastní motivací ke změně. Minimální doba setrvání v této fázi je 16 týdnů při kvalitním plnění svých povinností. Pokud, po splnění všech podmínek, chce odsouzený přeradit do čtvrté fáze, opět na komunitě přednese svoji žádost, kterou v diskusi zdůvodní a obhájí, poté proběhne hlasování.³⁰

Fáze výstupní je konečná fáze celého procesu. Odsouzený by již měl získat úplný náhled na své jednání. Napomáhá k bezproblémovému chodu oddílu terapeutické bezdrogové zóny a připravuje se na ukončení výkonu trestu odnětí svobody. U odsouzeného dochází k uzavření terapeutického procesu, kde si plně upevnil stereotypy v komunitním systému, pracovní návyky a dochází k prohloubení kladného postoje k dalšímu životu. Nad rámec svých povinných aktivit stanovených v terapeutické bezdrogové zóně má odsouzený možnost být pracovně zařazen.³¹

V této fázi je možné prostřednictvím odborných zaměstnanců odsouzenému navrhnout udělení kázeňské odměny v pravomoci ředitele věznice, a to povolení opustit věznici na 24 hodin v souvislosti s programem zacházení. Minimální doba setrvání v této fázi je 80 týdnů.³²

5.2.5. Metody a formy odborného působení na terapeutické bezdrogové zóně

Organizační formy působení, které jsou uplatňovány na terapeutické bezdrogové zóně, lze rozdělit na individuální a skupinové.

Individuální formou je prováděno:

- individuální poradenství,
- informační servis,
- krizová intervence,
- sociální práce,
- vstupní zhodnocení stavu klienta,

³⁰ Skupina autorů. *Manuál bezdrogové zóny s terapeutickým zacházením*. Vlnařice, 2003 str. 3.

³¹ Skupina autorů. *Manuál bezdrogové zóny s terapeutickým zacházením*. Vlnařice, 2003 str. 6.

³² ČESKO. Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1999.

- psaní deníků a další činnosti.

Skupinovou formou se zejména provádí:

- informační servis,
- skupinová terapie a poradenství,
- sociální práce a socioterapie,
- zátěžové programy,
- pracovní terapie,
- bodovací systém,
- komunitní setkávání,

Z hlediska metody působení na odsouzené individuální poradenství představuje poradenskou činnost, která se zaměřuje na řešení aktuálních problémů a zvyšování kompetence odsouzeného tyto problémy řešit.

V rámci tzv. informačního servisu jsou odsouzeným poskytovány informace z oblasti drogové prevence se zvláštním důrazem na informace o poskytovatelích drogových služeb.

Krizová intervence se zaměřuje především na řešení krizových stavů, které souvisí s užíváním návykových látek nebo jinými formami rizikového chování, a je poskytována v případě potřeby.

V rámci pracovní terapie vykonávají odsouzení zařazení v terapeutické bezdrogové zóně pracovní činnosti pod odborným vedením. Jedná se o činnosti, které podporují vytváření a zdokonalování základních pracovních návyků a dovedností, jejichž poskytování vede k rozvoji nebo udržení osobních a sociálních schopností a dovedností. Jedná se zejména o činnosti zahradnického charakteru a na pracovní činnosti. Oblast aktivit v rámci pracovní terapie lze rozdělit na aktivity povinné a nepovinné, k nimž jsou odsouzení motivováni.³³

³³ ČESKO. NGR 37/2012 Vězeňské služby České republiky, kterým se stanoví pravidla uplatňování supervize v podmínkách věznic, vazebních věznic a ústavů pro výkon zabezpečovací detence Vězeňské

Sociální práce a sociálně právní poradenství mohou být zajišťovány skupinovou formou a v případě potřeby je možné využít i individuální formu. Socioterapie představuje aktivitu na bázi sociálně psychologického výcviku.

Skupinová terapie a poradenství je setkávání poradenského a edukativního charakteru psychoterapeutickými prvky, které je provázané s komunitním setkáváním. To je pravidelné týdenní vyhodnocování událostí a činností v terapeutické bezdrogové zóně, na němž se řeší sociální vztahy ve skupině odsouzených a které přispívá k nácviu komunikačních dovedností jedince.

Vstupní zhodnocení stavu představuje získávání informací od odsouzeného a zjišťování jeho motivace, které doplňuje studium dokumentace vedené o odsouzeném.

Cílem zátěžových programů je především upevnění vůle odsouzených a poskytnutí prostoru pro vyventilování psychické tenze a odreagování se. Jedná se především o sportovní činnosti pod odborným vedením, které zároveň podporují vytváření a zdokonalování sociálních schopností a dovedností a přispívají k tvorbě návyku trávení volného času společensky i individuálně přijatelným způsobem.

Pracovní aktivity, např. úklidové, brigádnické a obdobné práce, přispívají k vytváření a udržení pracovních návyků, sebeobsluhy a plnění povinností. Jedná se jak o činnosti konané pod odborným vedením, tak i o samostatně vykonávané činnosti.

Mezi vzdělávací aktivity základny práce na PC, rozšíření znalostí ČJ, získání základů cizího jazyka, nebo základy psychohygieny. Vesměs se jedná o aktivity vedené zaměstnanci věznice s určitým podílem samostatně plněných úkolů. Na vzdělávací aktivity navazují speciálně výchovné aktivity, na jejichž realizaci se podílí např. nestátní neziskové organizace a další organizacemi mimo strukturu Vězeňské služby ČR.³⁴

Oblast zájmových aktivit zahrnuje sportovní činnosti a další zájmové kroužky podle aktuální nabídky, jejichž cílem je rozšířit spektrum zájmů odsouzených a vytvořit a upevnit návyk na společensky přijatelné trávení volného času.

Významný potenciál osobnostního růstu má také důsledné dodržování stanoveného režimu, pořádku a kázně ze strany odsouzených, což znamená nejen přesné

³⁴ Skupina autorů. *Manuál bezdrogové zóny s terapeutickým zacházením*. Vlnařice, 2003 str. 20.

dodržování všech povinností, ale současně s tím i jejich dobrovolnou a aktivní účast na všech denních činnostech.

V oblasti motivace odsouzených je významným prvkem bodový systém. Velká část činností odsouzených v terapeutické bezdrogové zóně je nějakým způsobem bodovaná. Je stanoven minimální počet bodů, které musí každý z odsouzených získat. Jednou týdně jsou výsledky bodování projednávány na komunitním setkávání a v případě, že některý z odsouzených nezíská požadovaný počet bodů, zjišťují se příčiny a navrhuje se opatření.

6. Závěr teoretické části

Závěrem teoretické části bakalářské práce uvádíme pár statistických údajů za poslední tři roky fungování bezdrogové zóny ve věznici Vinařice. Ve statistice je uvedena ubytovací kapacita odsouzených na oddíle bezdrogové zóny za uplynulý rok, kolik odsouzených bylo přijato a kolik jich ukončilo pobyt a z jakých důvodů, kolik bylo podmíněně propuštěno kolik odsouzených bylo přerazeno do jiné věznice, kolik na jiný oddíl atd.

Statistické údaje uvádíme v přehledné tabulce:

Tabulka č.1 : Statistické údaje

Rok	Počet odsouzených na oddíle	Ubylo odsouzených na oddíle	Propuštěn z výkonu trestu	Podmínečně propuštěn z výkonu trestu	Přemístěn na jiný oddíl	Přemístěn do jiné věznice	Výsledky kontrolních odběrů
2011	46	0	14	0	9	2	0
2012	47	25	13	1	8	2	0
2013	45	30	3	2	8	5	0

II. Praktická část

7. Specifika výzkumu

7.1. Cíl výzkumu

Cílem šetření je zjistit, zda je pro odsouzené umístění v terapeutické bezdrogové zóně prospěšnější z hlediska snížení jejich závislosti na návykových látkách oproti umístění na běžném oddíle a jaké preferují výhody umístění v terapeutické bezdrogové zóně. Dílčím cílem je zjistit jaké má odsouzený zázemí v osobním životě. Dalším cílem je zjistit jaké má odsouzený zkušenosti s užíváním návykových látek a zda se budou chtít léčit po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody.

7. 2. Výzkumné otázky

Hlavní výzkumné otázky

Je pro odsouzené prospěšnější z hlediska snížení jejich závislosti na návykových látkách umístění do terapeutické bezdrogové zóny? Jaké odsouzený preferuje výhody umístění v bezdrogové zóně oproti umístění na běžném oddíle?

Dílčí výzkumné otázky:

Jaký mají odsouzení v bezdrogové zóně zázemí v osobním životě?

Jaké mají odsouzení v terapeutické bezdrogové zóně zkušenosti s užíváním návykových látek a zda se hodlají po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody léčit?

Zda už se odsouzení umístění v terapeutické bezdrogové zóně někdy léčili ze závislosti na návykových látkách, a zda si myslí, že jim pomůže bezdrogová zóna v léčbě ze závislosti?

7.3. Metoda

Pro získání údajů, které jsou předmětem výzkumného šetření, byla použita dotazníková metoda, která sloužila ke zjištění možností výchovného působení u odsouzených drogově závislých ve výkonu trestu odnětí svobody. Dotazník obsahoval 14 otázek z toho 9 uzavřených a 5 otevřených (viz. příloha 1). Odsouzeným byl dotazník předložen za pomoci zaměstnanců věznice. Otázky dotazníku byly zaměřeny na získání informací o odsouzeném, jeho působení na drogové scéně a užívání návykových látek. V dalších otázkách dotazníku byli respondenti dotazováni

na možnosti výchovného působení a intervenčních programů, kterých se jim na oddělení terapeutické bezdrogové zóny dostává, a podmínky a průběh výkonu trestu odnětí svobody na tomto oddělení.

7.4. Výzkumný vzorek

Cílovou skupinou jsou odsouzení ve věku 20 až 40 let zařazenými k výkonu trestu odnětí svobody do věznice s ostrahou, kteří jsou umístěni v bezdrogové zóně. Jedná se o odsouzené, jejichž trestná činnost přímo souvisí se zneužíváním návykových látek. Dotazníkové šetření proběhlo ve věznici Vinařice v průběhu měsíce listopadu. Šetření proběhlo na oddíle terapeutické bezdrogové zóny, kde je umístěno cca 45 odsouzených. Dotazník byl určen pro 20 respondentů, kteří byli náhodně vybráni z odsouzených zařazených v terapeutické bezdrogové zóně.

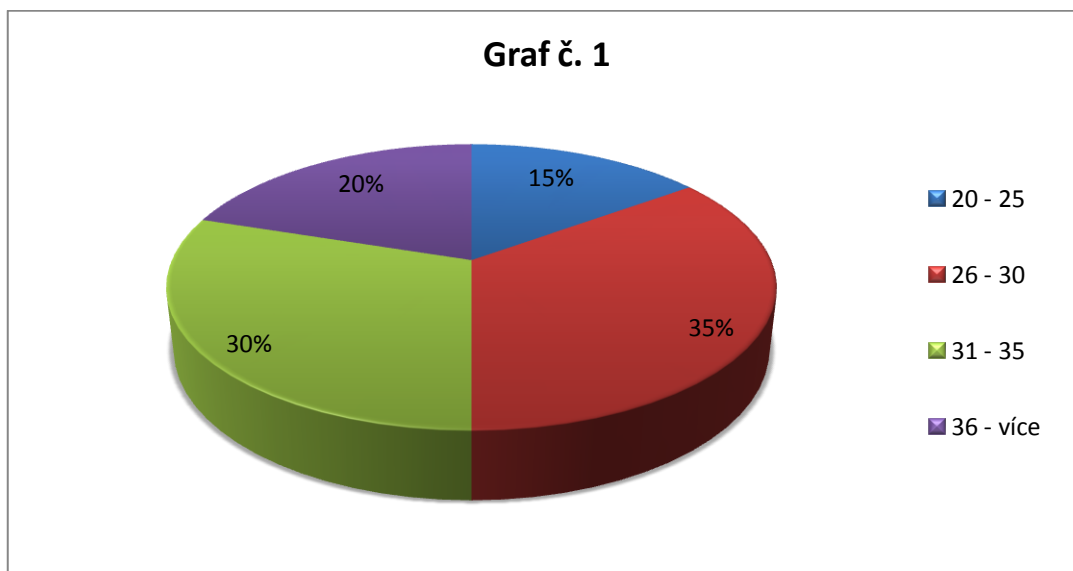
7.5. Výsledky šetření a komparace dat

Dotazníkové šetření proběhlo ve věznici Vinařice na oddíle terapeutické bezdrogové zóny. Bylo rozdáno 20 dotazníků. Po vyplnění dotazníku se vrátilo všech 20 dotazníků.

8. Charakteristika respondentů

Graf č. 1 : Věk respondentů

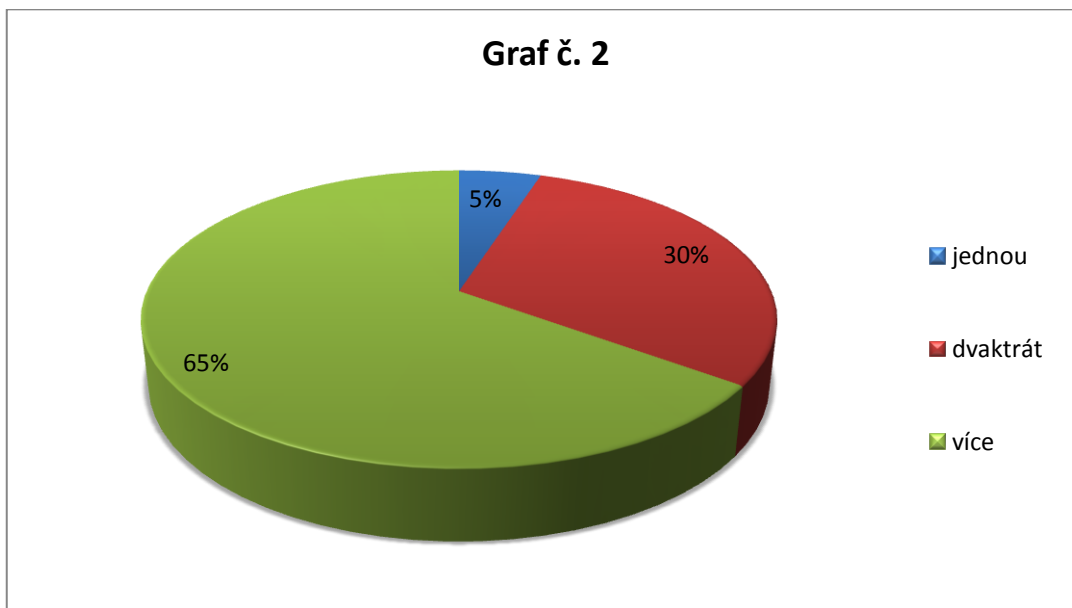
N= 20

V první otázce zjišťujeme věk respondentů. Na tuto otázku odpověděli všichni dotazovaní. Věkové rozpětí respondentů se pohybovalo mezi 21 až 42 lety dosaženého věku. Mezi respondenty byly nejvíce zastoupeny osoby mezi 26 až 30 roky věku. Jejich četnost činila 35 % (7) z celkového počtu respondentů. Ve věku mezi 31 až 35 lety bylo 30 % (6) dotazovaných odsouzených. Mezi 20 až 25 lety bylo 15 % (3) respondentů a starších třiceti let bylo 20 % (4) dotazovaných. Z grafu je patrné, že na oddíle terapeutické bezdrogové zóny je nejvíce jedinců ve věku 31 až 35 let. Věk respondentů zobrazuje graf č. 1.

Graf č. 2 : Počet trestu odnětí svobody

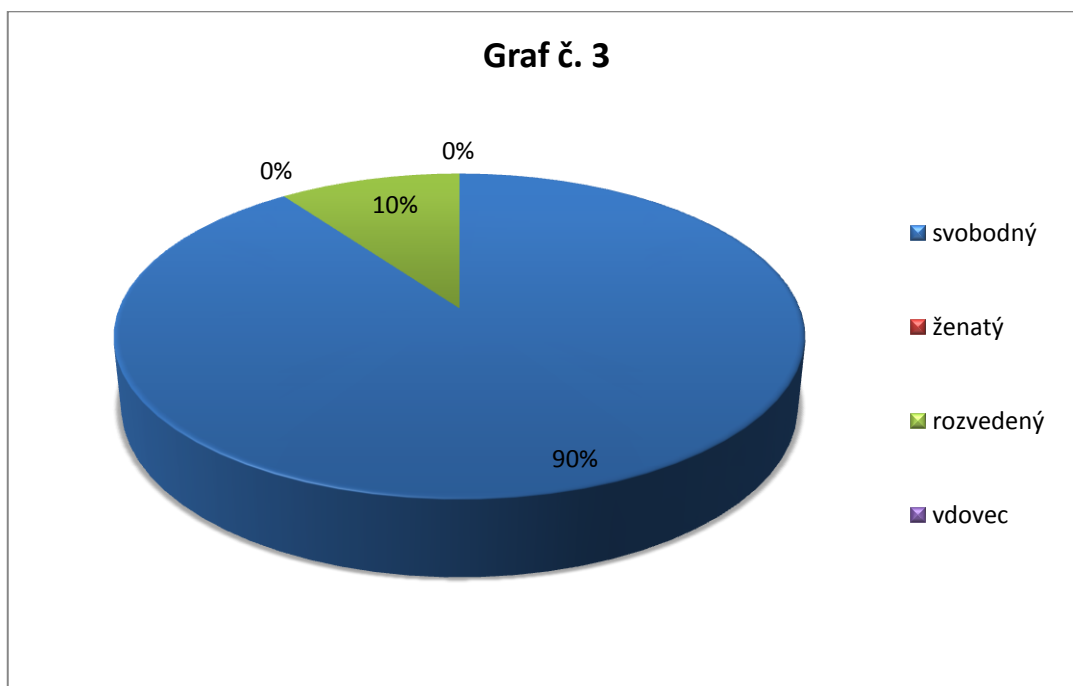
N = 20

Na druhou otázku odpověděli všichni respondenti. Otázka se zaměřuje na to, po kolikáté jsou dotazovaní ve výkonu trestu odnětí svobody. Z odpovědí je patrné, že 65 % (13) odsouzených bylo ve vězení vícekrát. Dvakrát bylo ve výkonu trestu 30 % (6) odsouzených a pouze 5 % (1) odsouzených odpovědělo, že jsou ve vězení poprvé. Z uvedených výsledků je patrné, že na oddíle terapeutické bezdrogové zóny je nejvíce odsouzených, kteří uvádějí, že jsou již po několikáté ve výkonu trestu odnětí svobody. Odpovědi na tuto otázku znázorňuje graf č. 2.

Graf č. 3 : Rodinný stav respondentů

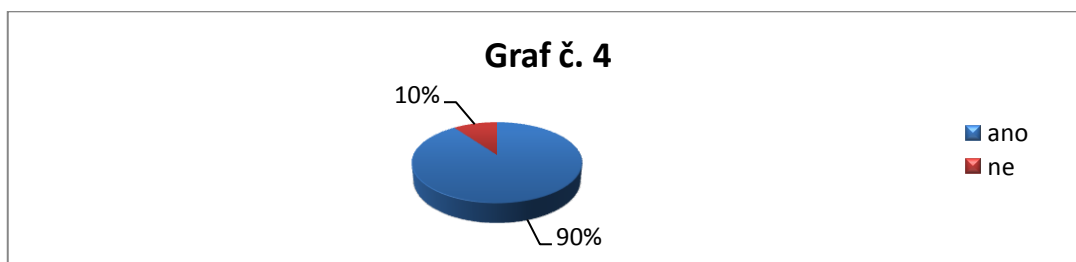
N = 20

Z odpovědí na třetí otázku na kterou odpověděli všichni respondenti. Ptáme se na rodinný stav respondentů, vyplývá, že 90 % (18) odsouzených je svobodných, 10 % (2) dotazovaných odpovědělo, že jsou rozvedení. Na možnost ženatý a vdovec neodpověděl ani jeden z odsouzených. Je patrné, že nejvíce odsouzených je svobodných 90 %, (18) zbytek 10 % (2) je rozvedených. Za pozornost stojí jednak skutečnost, že žádný z dotazovaných nevedl, že je ženatý. Skutečnost, že všichni odsouzení umístění v terapeutické bezdrogové zóně jsou buď svobodní, nebo rozvedení, sice nevylučuje to, že před nástupem výkonu trestu žili, nebo stále žijí v partnerském svazku, ale lze se domnívat, že jejich sociální vazby a partnerské soužití je spíše volnějšího charakteru. V tom se může negativně projevovat jejich kriminální minulost, subkultura, v níž se pohybují, a doba, kterou strávili ve výkonu trestu odnětí svobody (viz předchozí otázka). Zároveň však tato skutečnost může poukazovat na to, že jejich sociální zázemí jim neposkytuje dostatečnou oporu. Odpovědi jsou vyneseny v grafu č. 3.

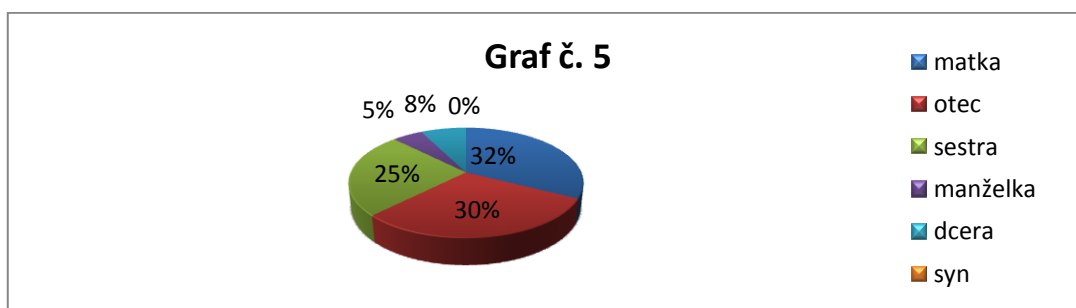
Graf č. 4 : Styk odsouzeného s rodinou

N = 20

Graf č. 5 : Člen rodiny, s nímž s odsouzený zařazený v terapeutické bezdrogové zóně stýká nejčastěji

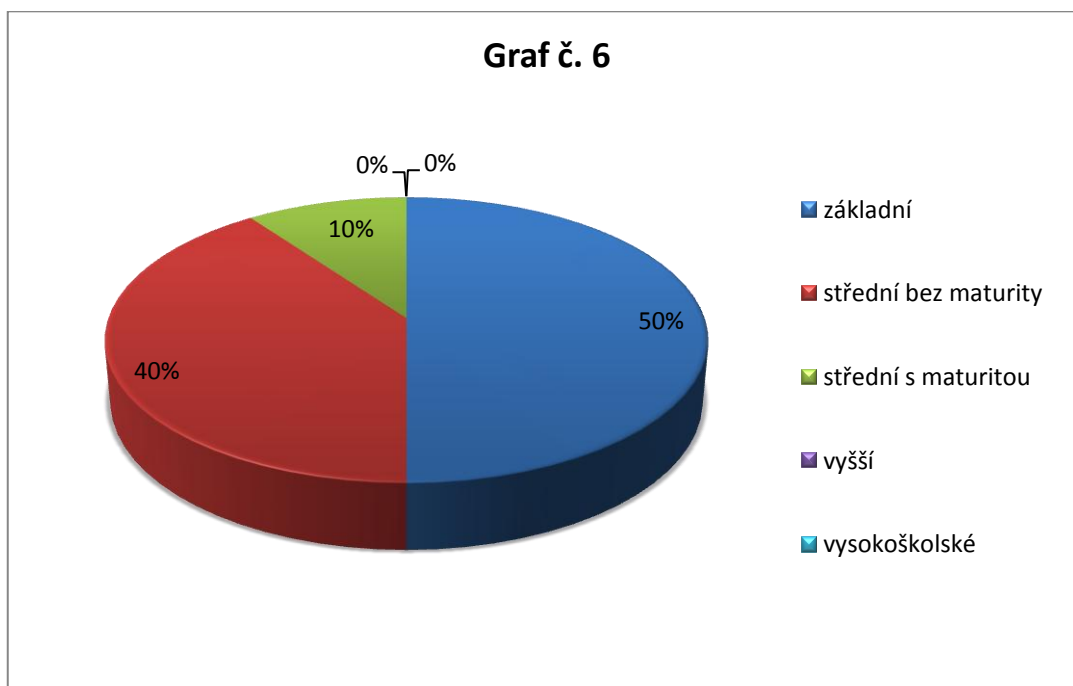
N = 46

Na otázku číslo 4, v níž se ptáme, jestli se dotazovaný stýká s rodinou, odpověděli všichni respondenti. Odpověď „ANO“ zvolilo 90 % (18) odsouzených, odpověď „NE“ 10 % (2) dotazovaných. Pokud respondent odpověděl na otázku ANO, následovala další otázka, kde odsouzený uvádí, s kým je ve styku. Respondenti měli možnost na tuto otázku označit více možností (proto je výše u grafu uvedeno N = 46). Z odpovědí je patrné, že nejčastěji jsou odsouzení ve styku s rodiči, konkrétně s matkou, což uvedlo (13) odsouzených z 20 dotázaných, což činí 32 % z celkem 46 odpovědí. S otcem je v kontaktu (12) odsouzených z 20 dotázaných, což činí 30 % z celkem 46 odpovědí. Se sestrou je v kontaktu (10) odsouzených z 20 dotazovaných, což je 25 % z celkem 46 odpovědí, s dcerou, dle odpovědí, (3) odsouzených z 20 dotazovaných, což je 8 % z celkem 46 odpovědí stejně tak, jako s manželkou. Poslední možností, která byla nabízena, bylo udržování kontaktu se synem, tuto možnost však nezvolil ani jeden z dotazovaných. Z odpovědí na tuto otázku vyplývá, že 90 % odsouzených je ve styku s rodinou, nejčastěji s jedním z rodičů. Jejich odpovědi jsou názorně zobrazeny v grafech č. 4 a 5.

Graf č. 6 : Nejvyšší dosažené vzdělání

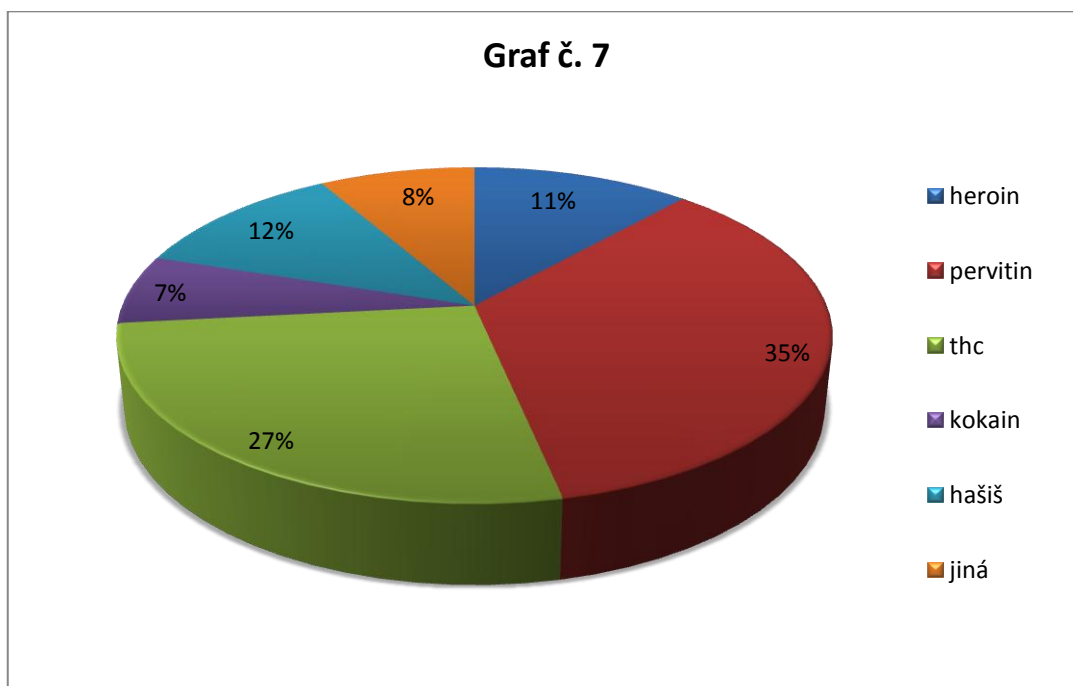
N = 20

Z odpovědí na otázku číslo 5, na kterou odpověděli všichni respondenti. Tato otázka se zaměřuje na nejvyšší dosažené vzdělání, vyplynulo, že 48 % (10) dotazovaných odsouzených má pouze základní vzdělání, 38 % (8) odsouzených dosáhlo středního odborného vzdělání bez maturity a 14 % (2) odsouzených vystudovalo střední školu s maturitou. Odsouzení, kteří uvedli, za nejvyšší dosažené vzdělání střední s maturitou odpověděli v otázce č. 6, kde se dotazujeme na délku a užívanou látku odpověděli, že nejčastěji zneužívanou návykovou látkou byl pervitin a délka užívání je od 5 do 8 let. Vyšší či vysokoškolské vzdělání nevedl žádný z dotazovaných odsouzených. Výsledky odpovědí na tuto otázku jsou graficky znázorněny v grafu č. 6. V grafu je vidět, že většina dotazovaných má pouze základní vzdělání.

Graf č. 7 : Nejčastěji zneužívaná návyková látka

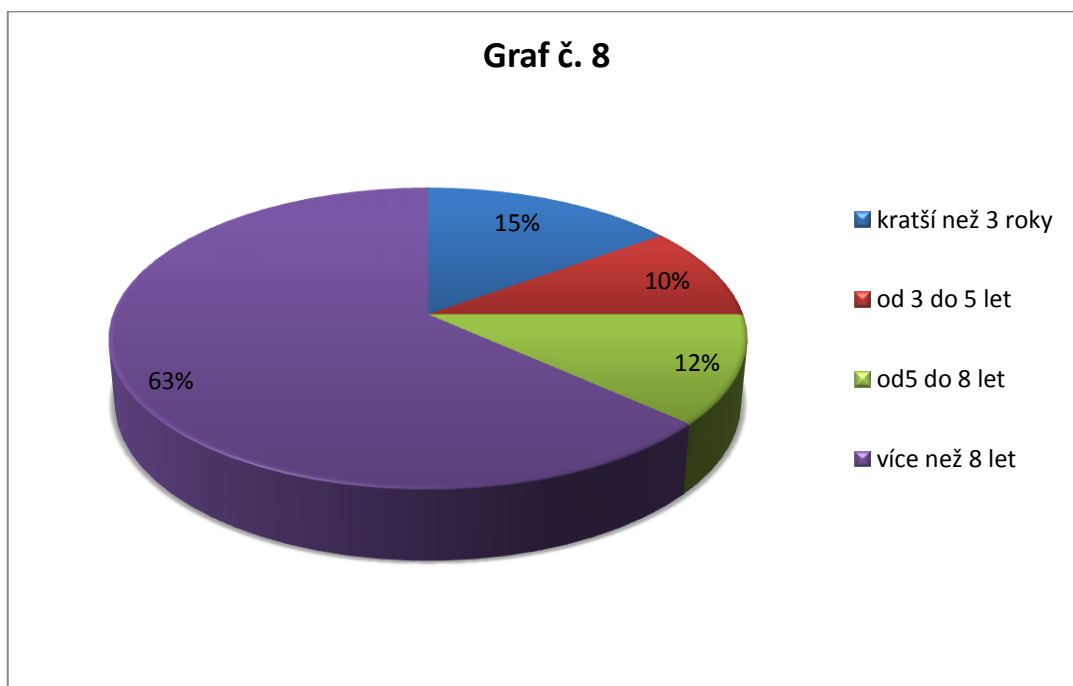
N = 60

Další otázka číslo 6, na kterou odpověděli všichni respondenti. Otázka se zaměřuje na nejčastěji zneužívané návykové látky. Z odpovědí vyplývá, že nejvíce odsouzených, 35 %, (21) zneužívalo pervitin. Druhou nejčastěji zneužívanou látkou bylo THC, které uvedlo 27 % (16) odsouzených. Jako další zneužívané látky uvedlo 12 % (7) odsouzených hašiš a 11 % (7) odsouzených heroin. Kokain, dle odpovědí dotazovaných zneužívaly (4) odsouzení z 20 dotazovaných, což činí 7 % z celkem 60 odpovědí a dalších (5) odsouzených z 20 dotazovaných, což činí 8 % z celkem 60 odpovědí uvedlo, že zneužívalo jiné, než výše uvedené, návykové látky, mezi kterými byly uváděny např. Durman, LSD, Braun, Subutex. Z uvedeného vyplývá, že nejčastěji zneužívanou návykovou látkou byl pervitin a nejméně zneužívanou látkou byl kokain. Respondenti na tuto otázku měli možnost označit více možností (z toho důvodu je výše u grafu uvedeno N = 60). Výsledky odpovědí na tuto položku dotazníku jsou v grafické podobě uvedeny v grafu č. 7.

Graf č. 8 : Doba užívání návykových látek

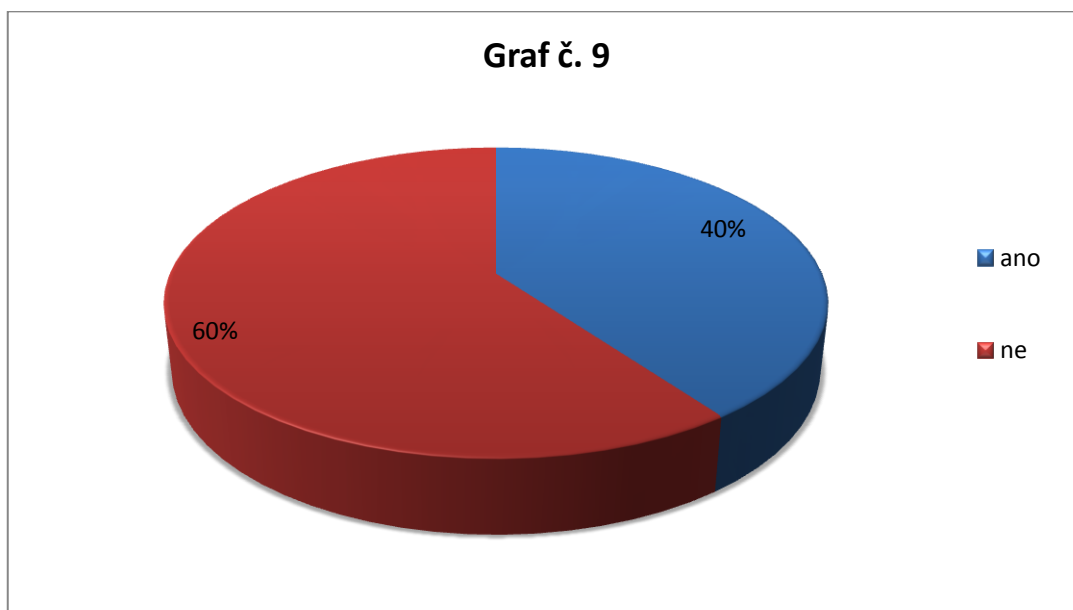
N = 60

V otázce číslo 6, na kterou odpověděli všichni respondenti, se ptáme na délku zneužívání návykových látek, kde bylo nejčastěji zmiňováno více než 8 let. Tuto odpověď označilo 63 % (38) dotazovaných odsouzených. Dobu zneužívání návykových látek kratší než 3 roky uvedlo 15 % (9) odsouzených. 12 % (7) odsouzených uvedlo, že návykové látky zneužívá mezi 5 a 8 roky, 10 % (6) dotazovaných uvedlo, že návykové látky zneužívalo po dobu mezi 3 až 8 roky. Z 10 % (6) odsouzených uvedlo v otázce č. 10, kde se ptáme, jestli se hodlají léčit ze závislosti na návykových látkách po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, odpovědělo 6 odsouzených, že se nechtějí léčit ze závislosti na návykových látkách. Z výsledků je patrné, že největší počet odsouzených, konkrétně 63 % (38), užíval návykové látky déle, než osm let. Respondenti na tuto otázku měli možnost označit více možností (proto je výše u grafu uvedeno N = 60). Výsledky jsou znázorněny v grafu č. 8.

Graf č. 9 : Bezdrogová zóna jako pomoc ze závislosti na návykových látkách

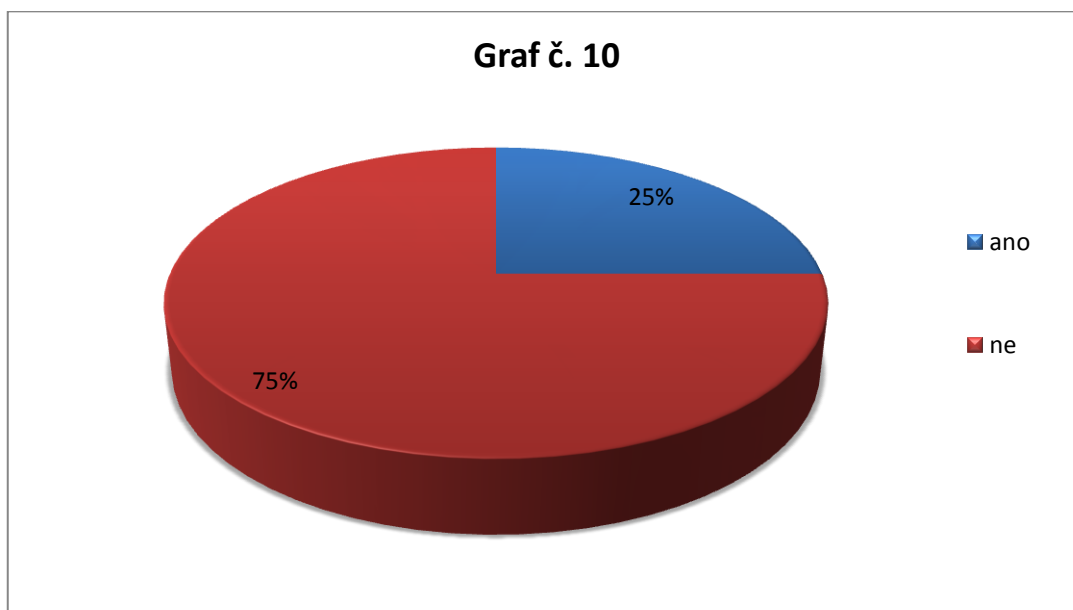
N = 20

Na otázku číslo 7, na kterou odpověděli všichni respondenti, se ptáme odsouzených, jestli jim pomáhá terapeutická bezdrogová zóna v léčbě ze závislosti na návykových látkách, zvolilo 60 % (12) dotazovaných odpověď NE a 40 % (8) odpovědělo, že ANO. Z dotazovaných 40 % (8) odsouzených, kteří uvedli, že jim bezdrogová zóna pomáhá v léčbě ze závislosti na návykových látkách uvedlo v otázce č. 9, kde se ptáme, jestli budou pokračovat v užívání návykových látek po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody uvedlo 5 odsouzených, že nebude, 2 odsouzení, že neví a 1 odsouzený uvedl, že bude pokračovat v užívání návykových látek. Z odpovědí na tuto otázku vyplývá, že více jak polovina odsouzených, 60 % (12) není přesvědčena o tom, že jim pobyt v terapeutické bezdrogové zóně může pomoci v léčbě závislosti. Mezi odpovědi odsouzených patřili např. možnost si o problému popovídat, kterou uvedli (3) odsouzení, zamyslet se nad životem, kterou uvedl (1) odsouzený, čas bez drog uvedlo (5) odsouzených a možnost čistý uvažovat o dalším životě uvedli (2) odsouzení. Výsledek uveden v grafu č. 9.

Graf č. 10 : Léčba před nástupem a během výkonu trest odnětí svobody

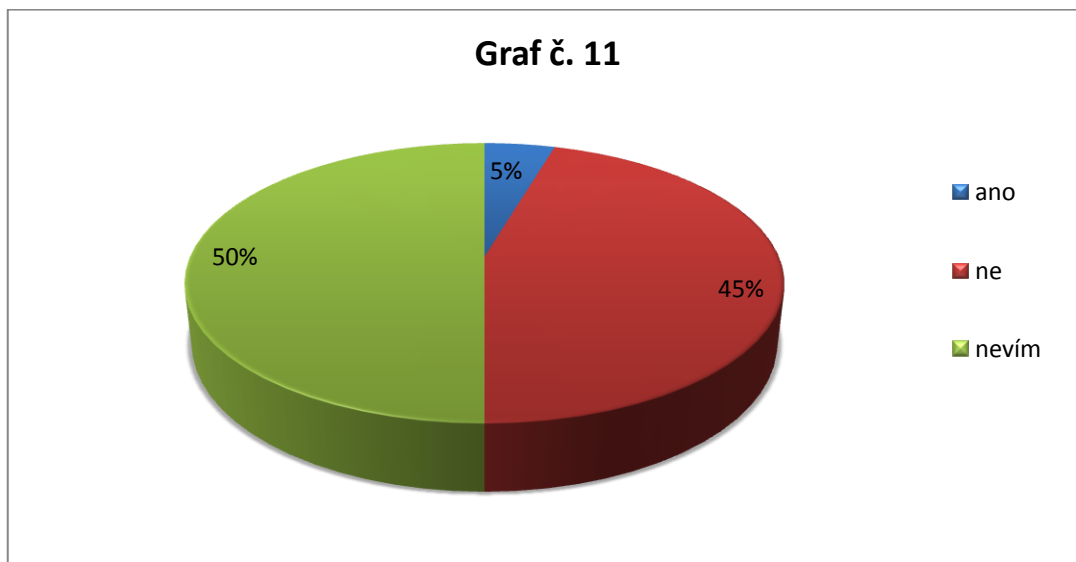
N = 20

Na otázku číslo 8, na kterou odpověděli všichni respondenti se ptáme, zda se odsouzení již někdy léčily ze závislosti na návykových látkách, odpovědělo 83 % (15) odsouzených, že „NE“, 17 % (5) dotazovaných odpovědělo, že se již někdy léčilo. Z odsouzených, kteří se již léčili, uvedli v otázce č. 10, která se odsouzených ptá, zda se hodlají léčit po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, odpovědělo ze 17 % (5) odsouzených, 3 odsouzení, že se hodlají léčit a 2 odsouzení, že se léčit nechtějí. Z výsledků je patrné, že většina dotazovaných se nikdy neléčila ze závislosti na návykových látkách. O léčení ze závislosti na návykových látkách uvažuje pouze 17 % (5) dotazovaných odsouzených. Výsledky odpovědí jsou názorně uvedeny v grafu č. 10.

Graf č. 11 : Užívání návykových látek po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody

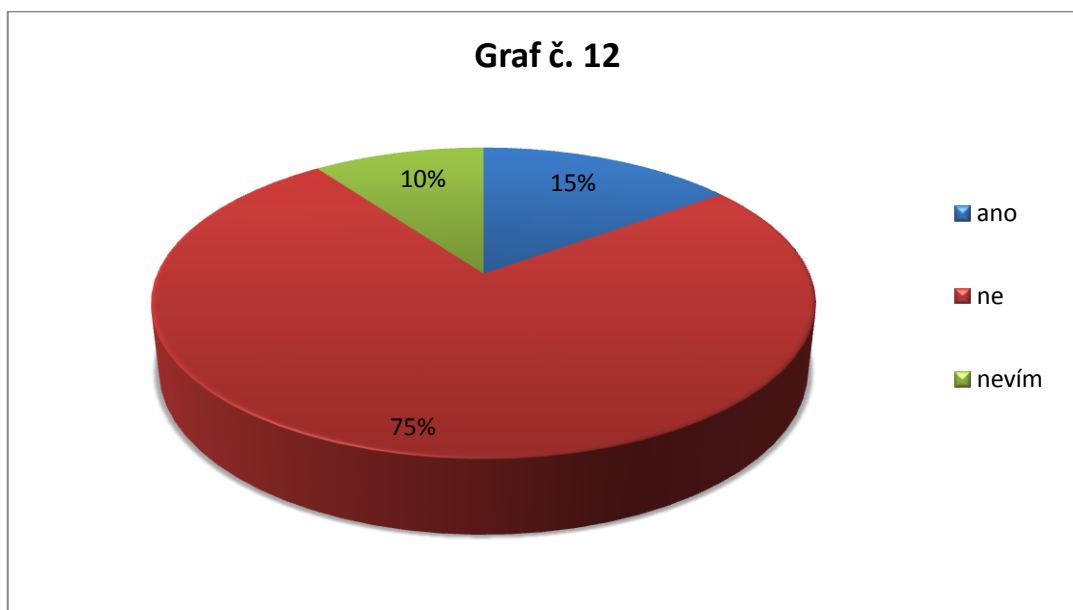
N = 20

Následující otázka číslo 9 dotazníku, na kterou odpověděli všichni respondenti, jestli se odsouzení hodlají pokračovat v užívání návykových látek po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Z dotázaných odpovědělo 81 % (9) odsouzených, že nechce pokračovat v užívání návykových látek, 11 % (10) odsouzených odpovědělo, že neví a 8 % (1) odsouzených odpovědělo, že bude pokračovat v užívání návykových látek po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Odsouzený, který odpověděl, že bude pokračovat v užívání návykových látek po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody odpověděl na otázku č. 8, že se léčil ze závislosti na návykových látkách. V otázce č. 6 odsouzený uvedl, že 8 a více let užíval pervitin, THC, hašiš, kokain heroin. Další možností, kterou v této otázce měli respondenti, bylo odůvodnění, které využilo 100 % (20) odsouzených. Jako odůvodnění odsouzení uváděli např.: „doufám, že ne zkusím to poprvé“ uvedli (2) odsouzení, „mám to kolem sebe, už nechci“ uvedl (1) odsouzený, „nechci brát kvůli rodině“ uvedl (1) odsouzený apod. Zde stojí za pozornost srovnání s odpověďmi na předchozí otázku, z kterého vyplývá, že většina odsouzených nechce pokračovat v užívání návykových látek, zároveň si ale většina dotazovaných nemyslí, že jim v tom pomůže pobyt v terapeutické bezdrogové zóně. Údaje k otázce č. 11 uvádíme pro názornost v grafu č. 11.

Graf č. 12 : Léčba po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody

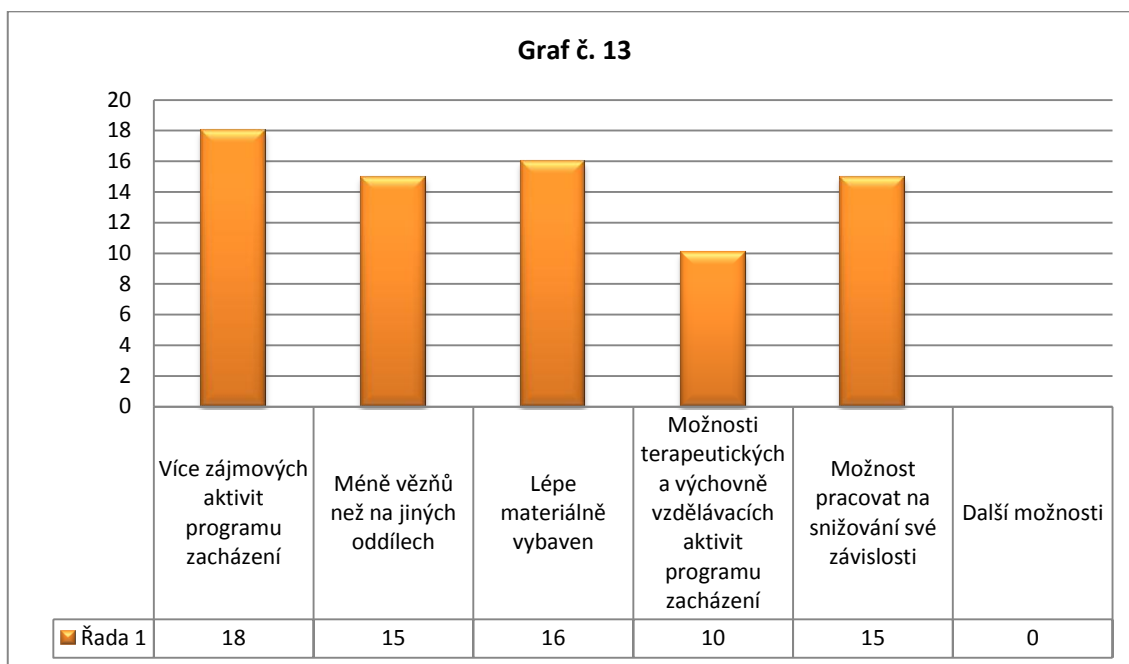
N = 20

V otázce číslo 10, na kterou odpověděli všichni respondenti. Otázkou se ptáme, zda se odsouzení hodlají léčit po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Z respondentů odpovědělo 77 % (15), že se nechce léčit, 16 % (3) odsouzených odpovědělo, že se chce léčit a 7 % (2) odsouzených odpovědělo, že neví, zda se bude léčit po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Další možností v této otázce bylo zdůvodnění odpovědi, které využilo 95 % (19) odsouzených a pouze 5 % (1) tuto možnost nevyužilo. Mezi odůvodněními odsouzení uváděli např.: „nemám čas“, „myslím, že terapeutická bezdrogová zóna mě vyléčí“, „mám na práci něco jiného“, „mám v tom jasno“. Z odpovědí, které uvádějí dotazovaní, vyplývá, že se většina nechce léčit ze závislosti na návykových látkách po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Z důvodů, které k této otázce respondenti připojili, lze vyvodit, že tomu nechtějí věnovat čas po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, nebo že předpokládají, že jim k životu bez drog pomůže samotný pobyt v terapeutické bezdrogové zóně v průběhu výkonu trestu odnětí svobody, respektive vyjadřují přesvědčení, že boj se závislostí zvládnou sami. Údaje k otázce č. 12 jsou vyneseny do grafu č. 12.

Graf č. 13 : Důvod absolvování výkonu trestu v terapeutické bezdrogové zóny

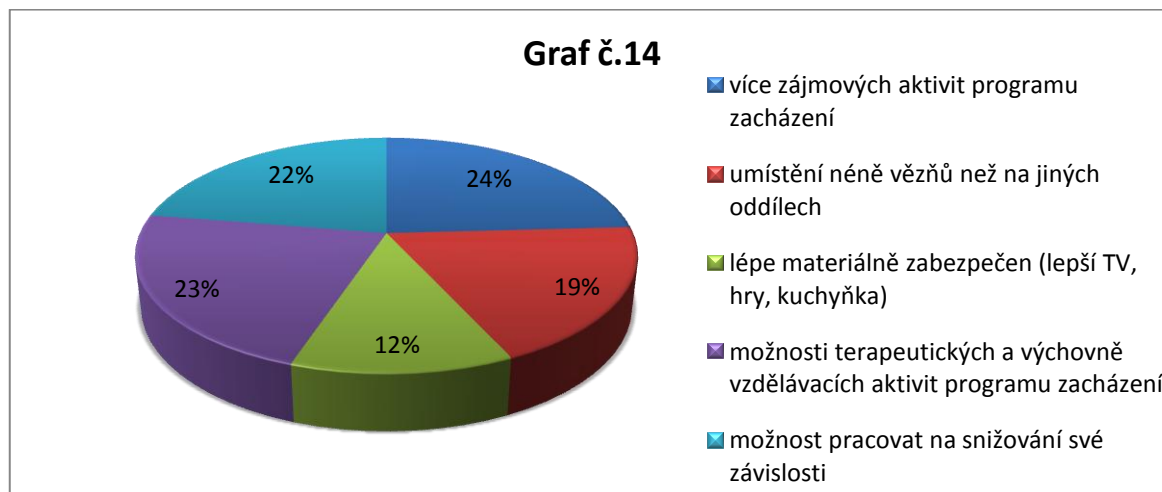
N = 74

Následující otázka číslo 11, na kterou odpověděli všichni respondenti. Otázka se zaměřuje, jestli odsouzení považují absolvování výkonu trestu v oddělení terapeutické bezdrogové zóny za lepší a z jakého důvodu. Na tuto otázku odpovědělo 24 % (18) odsouzených, že pobyt v oddělení terapeutické zóny považuje za lepší než pobyt na standardním oddíle z důvodu širší nabídky aktivit programů zacházení, 22 % (16) odsouzených odpovědělo, že oddíl bezdrogové zóny je lépe materiálně vybaven, 20 % (15) odsouzených odpovědělo, že na oddíle bezdrogové zóny je méně vězňů než na jiných oddílech, 20 % (15) odsouzených odpovědělo, že vidí prospěšnost ve snižování závislosti na návykových látkách, 14 % (10) odsouzených odpovědělo, že vidí prospěšnost v možnosti terapeutických a výchovně vzdělávacích aktivit programu terapeutické bezdrogové zóny. Graf zobrazuje, že odsouzení vidí prospěšnost možnosti absolvovat výkon trestu na oddíle terapeutické bezdrogové zóny zejména v širší nabídce aktivit programu zacházení. Respondenti na tuto otázku měli možnost označit více možností a proto N = 74. Výsledky odpovědí jsou názorně uvedeny v grafu č. 13.

Graf č. 14 : Nejvýznamnější možnost výkonu trestu odnětí svobody v bezdrogové zóně

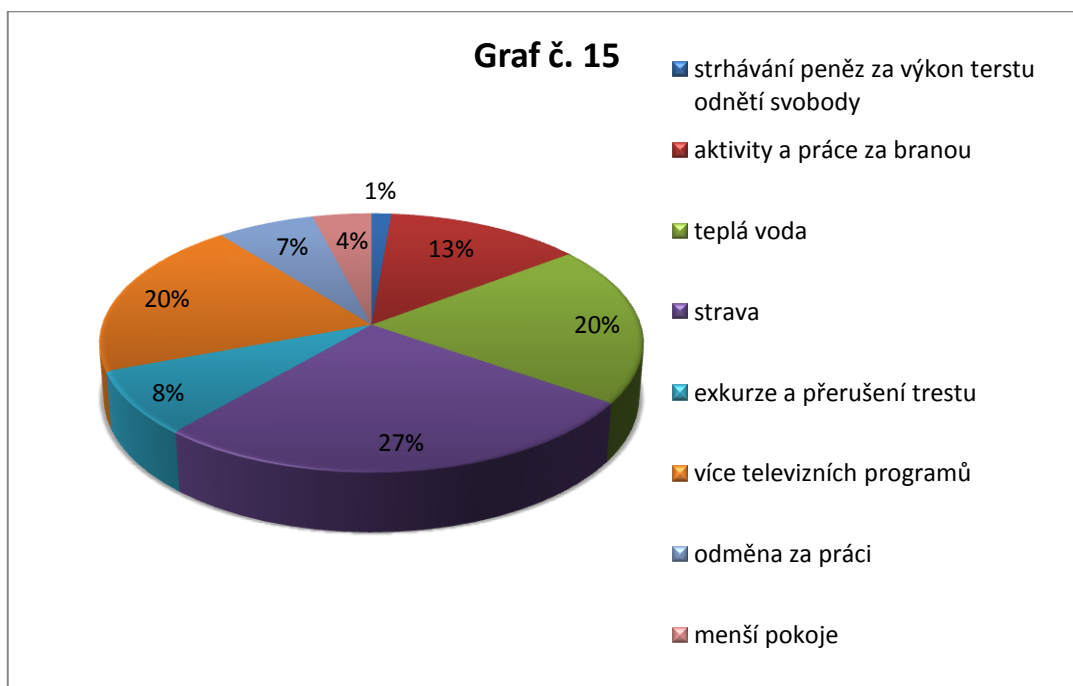
N = 58

Další otázkou číslo 12, na kterou odpověděli všichni respondenti. Dotazovaných odsouzených se ptáme, jaké možnosti vykonávání trestu odnětí svobody v terapeutické bezdrogové zóně považují za nejvýznamnější. Na tuto otázku odpovědělo 24 % (14) odsouzených, že za nejvýznamnější možnost na oddíle bezdrogové zóny považují větší počet zájmových aktivit programu zacházení. Druhou nejčteněji zastoupenou odpovědí, kterou uvedlo 23 % (13) odsouzených je větší možnost zapojení se do terapeutických aktivit programu zacházení. 22 % (13) odsouzených spatřuje největší výhodu umístění v terapeutické bezdrogové zóně v možnosti pracovat na snížení své závislosti na návykových látkách. Z odpovědí dále vyplývá, že (11) odsouzených z 20 dotazovaných, což činí 19 % z celkem 58 odpovědí, považuje za největší výhodu pobytu v terapeutické bezdrogové zóně to, že je zde ubytováno méně vězňů, než na běžných oddílech a (7) odsouzených z 20 dotázaných, což činí 12 % z celkem 58 odpovědí, že oddíl terapeutické bezdrogové zóny je lépe materiálně vybaven než ostatní oddíly věznice. Z odpovědí vyplývá, že odsouzení na oddíle terapeutické bezdrogové zóny považují za nejvýznamnější možnost většího výběru aktivit programu zacházení. Respondenti na tuto otázku měli možnost označit více možností (proto je u grafu uvedeno N = 58). Odpovědi jsou opět pro názornost vyneseny v grafu č. 14.

Graf č. 15 : Názory na zlepšení bezdrogové zóny

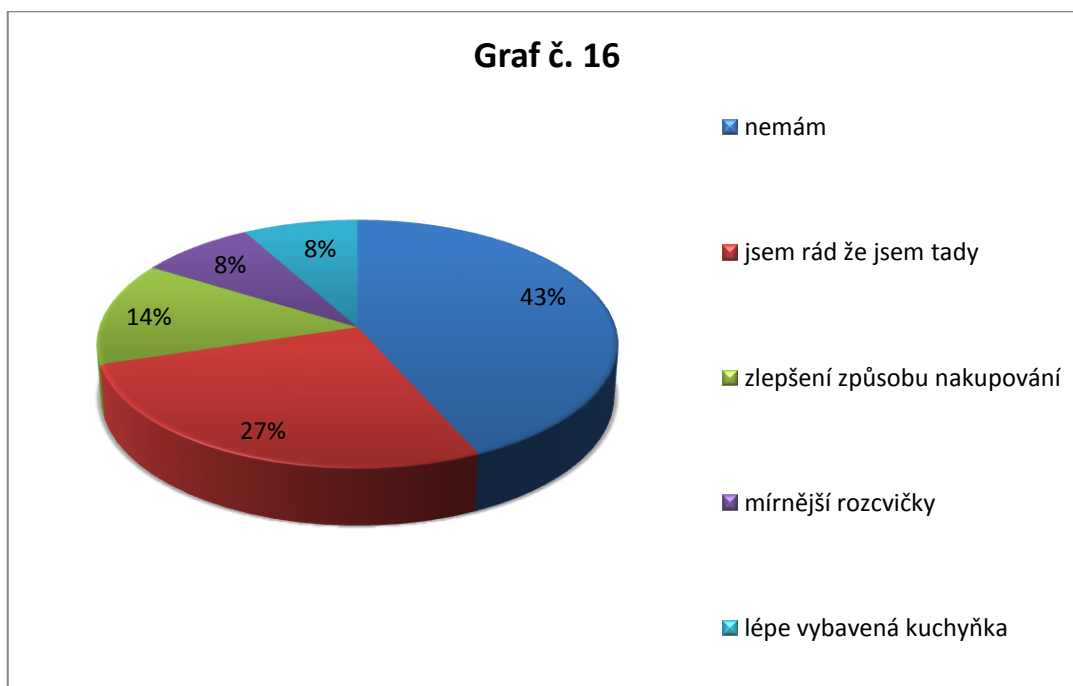
N = 75

Následující položka dotazníku číslo 13, na kterou odpověděli všichni respondenti, kde se ptáme odsouzených na názory, zda by se dalo něco zlepšit na oddíle bezdrogové zóny. Na tuto otázku odpovědělo 27 % (20) odsouzených, že by se dala zlepšit strava, 20 % (15) odsouzených odpovědělo, že by chtělo více teplé vody a stejný počet dotázaných tedy také 20 % (15), by chtěl více televizních programů. Větší počet extramurálních aktivit by uvítalo 13 % (10) odsouzených a 8 % (6) odsouzených by chtělo, aby bylo více uplatňováno přerušení trestu. Větší počet odměn za práci v terapeutické bezdrogové zóně by chtělo 7 % (5) odsouzených, 4 % (3) dotazovaných by si přálo menší pokoje a 1 % (1) by změnilo strhávání peněz za výkon trestu odnětí svobody. Z odpovědí vyplývá, že (15) odsouzených z 20 dotázaných, což činí 20 % z celkem 75 odpovědí, by chtěli více teplé vody a kvalitnější stravu. Respondenti na tuto otázku měli možnost označit více odpovědí (proto u grafu N = 75). Pro názornost je rozdělení četnosti jednotlivých odpovědí opět uvedeno v grafu č. 15.

Graf č. 16 : Náměty a připomínky

N = 37

V otázce číslo 14, na kterou odpověděli všichni respondenti. V této otázce jsme dali prostor pro připomínky a náměty odsouzených. 43 % (16) odsouzených, že nemá žádné náměty a připomínky a 27 % (10) dotazovaných uvedlo, že jsou rádi za to, že mají možnost vykonávat trest odnětí svobody v terapeutické bezdrogové zóně. Z odpovědí dále vyplývá, že 14 % (5) odsouzených by uvítalo zlepšení způsobu nakupování, a 8 % (3) odsouzených se vyslovilo pro zmírnění ranních rozcviček a rovněž 8 % (3) chtělo lépe vybavit kuchyňku na oddíle. Jak je vidět z odpovědí, které jsou znázorněny v grafu č. 16, uvedlo (16) odsouzených z 20 dotázaných, což činí 43 % z celkem 37 odpovědí většina odsouzených, nemá žádné náměty a připomínky, ale (10) odsouzených z 20 dotázaných, což činí 27 % z celkem 37 odpovědí, že jsou rádi na oddíle terapeutické bezdrogové zóny. Respondenti na tuto otázku měli možnost označit více odpovědí (proto u grafu N = 37). Odpovědi jsou znázorněny v grafu č. 16.

8.1. Shrnutí výsledků šetření

8.1.1. Vyhodnocení výzkumných cílů a výzkumných otázek

Je pro odsouzené prospěšnější z hlediska snížení jejich závislosti na návykových látkách umístění do terapeutické bezdrogové zóny? Jaké odsouzený preferuje výhody umístění v bezdrogové zóně oproti umístění na běžném oddíle?

Na výzkumnou otázku jsme se zaměřili v dotazníkovém šetření především v otázkách 11, 12 a 13. Z odpovědi je patrné, že 24 % (18) odsouzených považuje za lepší vykonávat trest v terapeutické bezdrogové zóně než pobyt na standardním oddíle z důvodu širší nabídky aktivit programů zacházení. 22 % (18) odsouzených odpovědělo, že oddíl bezdrogové zóny je lépe materiálně vybaven. V další otázce odpověděli odsouzení, že za nejvýznamnější možnost považují více zájmových aktivit v programu zacházení na, kterou takto odpovědělo 24 % (14) odsouzených. V otázce názoru odsouzených, co by se v terapeutické bezdrogové zóně dalo zlepšit, 27 % (20) odsouzených odpovědělo, že by zlepšili stravu. 20 % (15) odsouzených uvedlo, že by mohlo být na oddíle terapeutické bezdrogové zóny více programů v televizi a více teplé vody.

Jaké má odsouzený v bezdrogové zóně zázemí v osobním životě?

Odpovědi na tuto výzkumnou otázku jsme zkoumali v dotazníku otázkami 3 a 4. Z odpovědí na uvedené otázky lze konstatovat, že 90 % (18) odsouzených se s rodinou stýká a z toho 32 % (13) se nejčastěji stýká s matkou, 10 % (2) odsouzených se s rodinou nestýká.

Jaké mají odsouzení v terapeutické bezdrogové zóně zkušenosti s užíváním návykových látek a zda se hodlají po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody léčit?

Zda už se odsouzení umístění v terapeutické bezdrogové zóně někdy léčili ze závislosti na návykových látkách, a zda si myslí, že jim pomůže bezdrogová zóna v léčbě ze závislosti?

Obě tyto výzkumné otázky se zaměřují na zkušenosti odsouzených zařazených v terapeutické bezdrogové zóně s léčbou závislosti na návykových látkách. Zatímco

jedna otázka se ptá na zkušenosti odsouzených s užíváním návykových látek a na záměr léčit se ze závislosti po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, druhá otázka směřuje k tomu, zda mají odsouzení zkušenosti s léčbou na návykových látkách a zda si myslí, že jim v této oblasti může pomoci pobyt v terapeutické bezdrogové zóně.

Na tyto výzkumné otázky jsme se zaměřili v dotazníkovém šetření v položkách 6, 7, 8, 9, 10. Na otázku ohledně délky užívání návykových látek odpovědělo 63 % (60) odsouzených. Z odpovědí je patrné, že užívali více jak 8 let a nejčastěji užívanou látkou byl pervitin, který se objevil ve 35 % (21) odpovědí. Na otázku na záměr léčit se ze závislosti na návykových látkách po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody odpovědělo 75 % odsouzených, že se nebude léčit ze závislosti na návykových látkách a 10 % odsouzených ještě není rozhodnuto, zda využije nějaké léčebné metody. Ve výzkumné otázce kde se ptáme odsouzených, zda si probandi myslí, že jim bezdrogová zóna pomáhá v řešení problému závislosti na návykových látkách, odpovědělo 60 % (8) dotázaných, že ano. V otázce léčby odsouzených ze závislosti na návykových látkách odpovědělo, 17% (5) odsouzených, že se již ze závislosti léčilo.

8.1.2. Doporučení do praxe

Ze závěru výzkumného šetření realizovaného v této bakalářské práci vyplývá, že odsouzení zařazení v terapeutické bezdrogové zóně tráví více času aktivně účastí na aktivitách programu zacházení. Více času strávených činnostmi v terapeutických a výchovně vzdělávacích aktivitách, organizovaných a vedených odborným personálem oddělení terapeutické bezdrogové zóny, ale i sportovními a volnočasovými činnostmi dodává odsouzeným motivaci zapojit se do normálního života bez návykových látek. Systematická a na problém zneužívání návykových látek cíleně zaměřená péče odborného personálu terapeutické bezdrogové zóny, může odsouzeným napomoci k rozhodnutí, zda se po ukončení výkonu trestu odnětí svobody zapojí do léčebného programu v některém léčebném zařízení nebo zda budou schopni sami s užíváním návykových látek přestat

Pro práci odborného personálu terapeutické bezdrogové zóny, zejména speciálních pedagogů, psychologů, vychovatelů a vychovatelů terapeutů, z výsledků šetření vyplývá, že 65 % odsouzených vykonávajících trest odnětí svobody

v terapeutické bezdrogové zóně je ve věku mezi 26 a 35 roky. Většina z nich, 90 %, je v pravidelném kontaktu se svým rodinným zázemím, a to především s matkou či otcem. Jedná se tedy o relativně mladé lidi, kteří mají zázemí ve svých rodinných vazbách. Při práci s nimi je tedy potřeba zohlednit jejich poměrně dlouhou životní perspektivu, při jejímž plánování je možné zohlednit jejich rodinné vazby.

Klienti terapeutické bezdrogové zóny, jak vyplývá z realizovaného šetření, nejčastěji zneužívali pervitin (více jak třetina) a THC (téměř třetina), což je potřeba zohlednit při adiktologicky zaměřené práci s nimi.

Za zajímavé a pro praxi přínosné lze považovat též zjištění, že 17 % odsouzených, kteří vykonávají trest v terapeutické bezdrogové zóně uvedlo, že již má zkušenost s léčbou závislosti, zároveň 75 % respondentů deklaruje, že se po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody nechce léčit ze závislosti na návykových látkách. Z dalších výsledků šetření vyplývá, že 60 % respondentů domnívá, že výkon trestu v bezdrogové zóně jim může pomoci řešit problém závislosti. Na základě uvedených výsledků lze dovodit závěr, že většina odsouzených umístěných v terapeutické bezdrogové zóně považuje program terapeutické bezdrogové zóny za dostatečný k řešení problému jejich závislosti na návykových látkách a nepovažují za nutné v léčbě závislosti pokračovat po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody.

Vezmeme-li v úvahu značné procento odsouzených recidivujících v trestné činnosti, která souvisí s abúzem návykových látek, obtížný průběh léčby závislosti a dodržování abstinence, které zasahují v podstatě všechny oblasti života jedince, včetně psychické, sociální a materiální stránky, je třeba vyjádřit určitou skepsi k uvedeným závěrům. Závěr, že další léčba po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody není potřebná, a že absolvování programu terapeutické bezdrogové zóny v průběhu věznění je dostatečné, by byl značně zjednodušující. Měl by sloužit spíše jako podnět k zamyšlení pro odborný personál terapeutické bezdrogové zóny nad postojem jejich klientů ke zneužívání návykových látek, nad tím, zda dokáží jejich klienti domyslet reálné důsledky a nebezpečí relapsu drogové závislosti, zda dokáží problém vlastní závislosti nahlédnout a přistoupit k němu s patřičnou vážností a vědomím rizik a dopadů na jejich další životní směřování.

K zamyšlení se na motivaci odsouzených, kteří vykonávají trest v terapeutické bezdrogové zóně může složit i další soubor otázek, z jejichž odpovědí vyplývá, že téměř čtvrtina odsouzených považuje pobyt na terapeutické bezdrogové zóně za lepší než na běžném oddíle věznice, pro širší nabídku aktivit programu zacházení, zejména pak aktivit zájmových. Nezanedbatelné procento odsouzených oceňuje lepší materiální vybavení oddílu terapeutické bezdrogové zóny. Na otázku, co by se dalo v terapeutické zóně zlepšit, uvedlo 27 % respondentů, že by zlepšili stravu a 20 % z nich by si přálo více televizních programů a více teplé vody.

Z uvedených výsledků lze usoudit na převážně materiální a hedonické hodnotové zaměření dotazovaných odsouzených, které se jistě odráží i v jejich přístupu k řešení problému závislosti. Je však také možné se zamyslet nad efektivitou výchovně vzdělávací a terapeutické práce s takto orientovanými jedinci. Na druhou stranu je třeba uvést, že i kdyby se požadovaného efektu v redukci závislosti na návykových látkách podařilo dosáhnout jen u zlomku z celkového počtu odsouzených, kteří projdou programem terapeutické bezdrogové zóny, má práce odborného personálu tohoto oddělení smysl.

Na výsledků realizovaného šetření lze pro další práci s drogově závislými v prostředí výkonu trestu odnětí svobody vyvodit několik doporučení:

Ke snížení rizik v oblasti zneužívání návykových látek je třeba se cíleně zaměřit na rizika, která v oblasti zdravotní, psychické a sociální přinášejí konzumování pervitinu a látek obsahujících THC. Rizika zneužívání těchto návykových látek, které se z výsledků šetření ukazují jako nejčastěji zneužívanými látkami, by měly být zohledňována v cíleně zaměřených výchovně vzdělávacích a preventivně výchovných aktivitách odborného personálu terapeutické bezdrogové zóny (např. na tzv. harm reduction zaměřené výchovné působení). V takovýchto aktivitách by také bylo vhodné zohlednit věk odsouzených zařazených v terapeutické bezdrogové zóně a především dobu trvání závislosti, respektive dobu, po kterou, jak uvádějí, návykové látky zneužívali.

K efektivnímu a dlouho trvajícím výsledku v oblasti abstinence užívání návykových látek se na základě výsledků výzkumu jeví jako potřebné zvýšit vnitřní

motivaci vězňených osob s tímto problémem něco dělat. To v první řadě obnáší připustit si tento problém, jako problém svůj, který se negativně promítá do kvality života. Následně lze volit strategie, jak s tímto problémem pracovat. Tento úkol by měly ve zvýšené míře plnit nejen výchovně vzdělávací aktivity vedené vychovateli, ale především terapeuticky zaměřené aktivity vedené psychology a vychovateli terapeuty, kteří působí na terapeutické bezdrogové zóně.

Za významné v oblasti snižování recidivy trestné činnosti páchané v souvislosti se zneužíváním návykových látek a snižování nebezpečí relapsu zneužívání návykových látek se na základě výše uvedených výsledků výzkumného šetření jeví zajištění kontinuity odborného zacházení v průběhu výkonu trestu odnětí svobody a postpenitenciární péče. V této oblasti se jako pozitivní jeví zachované rodinné vazby u většiny odsouzených zařazených v terapeutické bezdrogové zóně. Větší zapojení rodinných příslušníků odsouzených, například poskytnutím informací o riziku zneužívání návykových látek před propuštěním odsouzených z výkonu trestu odnětí svobody, může ve své činnosti plnit sociální pracovník oddělení výkonu trestu. Zapojení neziskových organizací, které v civilním sektoru pracují s drogově závislým, např. komunitním či tzv. ambulantním způsobem (např. SANANIM, Drop-in apod.), ať již předáním kontaktů odsouzeným před koncem výkonu trestu odnětí svobody či přímým zprostředkováním spolupráce a kontinuity péče o konkrétního odsouzeného, mohou zajistit vychovatelé působící na oddělení terapeutické bezdrogové zóny.

Závěr

V této bakalářské práci se věnujeme aktuálnímu problému, který má celospolečenský dopad. Tímto problémem je stále vzrůstající počet drogově závislých osob ve společnosti. V této práci se konkrétně zaměříme na možnosti práce s drogově závislými osobami ve výkonu trestu odnětí svobody. V teoretické části jsme naznačili výchovné metody a postupy, které se používají při výchovném působení na odsouzené ve výkonu trestu odnětí svobody. Popsali jsme způsob stanovení cílů a úkolů v dílčích oblastech programu zacházení, které jsou individuálně stanoveny odsouzenému na základě vstupní diagnostikou zjištěných rizik a potřeb. Dále jsme popsali metody a formy práce s odsouzenými zařazenými v programu terapeutické bezdrogové zóny.

Praktickou část bakalářské práce tvoří vyhodnocení výzkumného šetření, které bylo realizováno formou dotazníku mezi odsouzenými zařazenými v terapeutické bezdrogové zóně. Cílem šetření je zjistit, zda je pro odsouzené umístění v terapeutické bezdrogové zóně prospěšnější z hlediska snížení jejich závislosti na návykových látkách oproti umístění na běžném oddíle a jaké preferují výhody umístění v terapeutické bezdrogové zóně. Dílčím cílem je zjistit jaké má odsouzený zázemí v osobním životě. Dalším cílem je zjistit jaké má odsouzený zkušenosti s užíváním návykových látek, zda se již někdy léčili a jestli se budou chtít léčit po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody.

Na základě výsledků výzkumu můžeme konstatovat, že odsouzení spatřují v zařazení na oddíle bezdrogové zóny výhody především v menším počtu odsouzených na oddíle, v lepším materiálním vybavení a ve větším výběru aktivit programu zacházení. Tito odsouzení jsou dostatečně motivováni, a to poměrně širokou škálou aktivit programu zacházení na oddíle terapeutické bezdrogové zóny. Dále jsme se z výzkumného šetření dozvěděli, že 60% odsouzených se chce zbavit závislosti na návykových látkách, z toho lze vyvodit, že má smysl věnovat systematickou péči této cílové skupině odsouzených, protože tak lze přispět ke snížení páchaní trestné činnosti pod vlivem návykových látek či trestné činnosti, jejímž cílem je opatření si prostředků na návykové látky. Lze tak přispět k úsporám finančních prostředků v oblasti škod

způsobených trestnou činností, odhalováním a šetřením trestných činů, jakož i k nemalým úsporám finančních prostředků, které souvisí s vlastní realizací výkonu trestu odnětí svobody.

Závěrem můžeme konstatovat, že prostřednictvím programu zacházení lze ovlivnit chování odsouzených. Terapeutická bezdrogová zóna pozitivně působí na odsouzené, kteří za pomoci terapeutického programu tohoto oddělení mají možnost nahlédnout negativní dopady zneužívání návykových látek, pracovat se svojí závislostí a změnit svůj životní postoj. Odsouzení mají možnost pod odborným vedením personálu naplánovat svoje životní směřování po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody.

Literatura

ČESKO. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody.

ČESKO. Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. In: *Sbírka zákonů České republiky*.

Kolektiv autorů věznice Vinařice. 2003. *Manuál bezdrogové zóny s terapeutickým zacházením*.

PETRAS, Michal, HŮRKA, Jindřich. 2012. *Zavedení nástroje SARPO do penitenciární praxe*. Praha: *České vězeňství*. Vězeňská služba České republiky, č. 4, s. 15. ISSN 1213-9297.

JIŘIČKA, Václav, PROKEŠOVÁ, Jitka, Eva. 2012. *Úvod do zkoumání efektivity intervenčních programů v českých věznicích*, Praha: (eds.) Vězeňská služba České republiky – odbor výkonu vazby a trestu.

MATOUŠEK, Oldřich a KOLÁČOVÁ, Jana a KODYMOVÁ, Pavla. 2010. *Sociální práce v praxi*. Vyd. 2. Praha: Portál. 352 s. ISBN 978-80-7367-818-0

HÁLA, Jaroslav. 2006. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*. 2.dopl.vyd. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií. 183 s. ISBN 80-86708-30-6.

ČESKO. Zákon č. 167/1998 Sb., o návykových látkách a o změně některých dalších zákonů

Kolektiv autorů občanského sdružení SANANIM. 2007. *Drogy: otázky a odpovědi: [příručka pro rodinné příslušníky a pomáhající profese]*. Vyd.1. Praha: Portál. 198 s. Rádci pro zdraví. ISBN 978-80-7367-223-2.

ČESKO. Podle NGŘ č. 8/2009 o služební kynologii a ošetřování psů.

ČESKO. Vnitřní řád věznice v souladu s § 14 zákona č. 169/1999 sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů.

ČESKO. NGŘ č.37/2012, Vězeňské služby České republiky, kterým se stanoví pravidla uplatňování supervize v podmínkách věznic, vazebních věznic a ústavů pro výkon zabezpečovací detence Vězeňské služby České republiky.

Přílohy

Příloha 1 Vlastní dotazník

Příloha 2 Ukázka vyplněného dotazníku

Příloha 1 Vlastní dotazník

Dobrý den,

Jmenuji se Dušan Kaiml, v současné době studuji třetí rok na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovi obor vychovatelství. Píši bakalářskou práci prevence drogové problematiky u osob ve výkonu trestu odnětí svobody

Dotazník je zcela anonymní, údaje nebudou zneužity, nikomu nepovolnému nebudou předány a budou použity čistě k výzkumným účelům. Děkuji za upřímnost a otevřenost.

Otázky v dotazníku si pozorně přečtete a zvolte u každé otázky jednu variantu popřípadě i více variant, které jsou Vám nejbližší, nebo, kterou považujete za nejuvýstižnější a zaškrtněte ji. U otázek, které nenabízejí varianty odpovědí, zodpovězte vlastními slovy.

1. Kolik je vám let?

2. Po kolikáté jste ve výkonu trestu?

1. 2. Vícekrát

3. Rodinný stav?

Svobodný Ženatý Rozvedený

Vdovec

4. Stýkáte se s rodinou?

Ano Ne

Pokud jste odpověděl, že Ano označte s kým

Matka Otec Sestra

Manželka Dcera Syn

5. Jaké máte nejvyšší ukončené vzdělání?

- Základní (ZŠ) Střední bez maturity
- Střední s maturitou Vyšší
- Vysoké

6. Jakou návykovou látku a po jakou dobu jste užíval před nástupem do VTOS? (zaškrtněte správnou odpověď v tabulce X)

Návyková látka	Doba užívání návykové látky			
	Kratší než 3 roky	Od 3 do 5 let	Od 5 do 8 let	Více než 8 let
Heroin				
Pervitin				
THC				
Kokain				
Hašiš				
Jiná				

7. Myslíte si, že vám pomůže bezdrogová zóna k řešení problému závislosti na návykových látkách?

ANO, zdůvodněte:.....

.....

NE, zdůvodněte:.....

.....

8. Už jste se někdy léčil ze závislosti na návykových látkách?

ANO, uveďte typ zařízení.....

.....

NE.....

.....

9. Budete pokračovat v užívání návykových látek po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody?

ANO, zdůvodněte.....

.....

NE, zdůvodněte.....

.....

Nevím.....

.....

10. Chcete se nadále ze závislosti na návykových látkách léčit po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody?

ANO, zdůvodněte.....
.....

NE, zdůvodněte.....
.....

11. Vyberte z následujících důvodů, proč považujete výkon trestu v bezdrogové zóně za lepší, vám prospěšnější, než na standardním oddíle.

Zaškrtněte X	ANO	NE
Na oddíle TBZ je více zájmových aktivit programu zacházení		
Na oddíle TBZ je umístěno méně vězňů, než na jiných oddílech		
Oddíl TBZ je lépe materiálně vybaven (lepší TV, hry, kuchyňka)		
Na oddíle TBZ jsou možnosti terapeutických a výchovně vzdělávacích aktivit programu zacházení		
Na oddíle TBZ mám možnost pracovat na snižování své závislosti		
Další možnosti uveďte:		

12. Kterou z níže uvedených možností považujete pro Vás nejvýznamnější?

V tabulce zaškrtněte možnost, která je pro vás nejvýznamnější X	
Na oddíle TBZ je více zájmových aktivit programu zacházení	
Na oddíle TBZ je umístěno méně vězňů, než na jiných oddílech	
Oddíl TBZ je lépe materiálně vybaven (lepší TV, hry, kuchyňka)	
Na oddíle TBZ jsou možnosti terapeutických a výchovně vzdělávacích aktivit programu zacházení	
Na oddíle TBZ mám možnost pracovat na snižování své závislosti	

13. Uveďte, co si myslíte, že by se dle vašeho názoru dalo zlepšit na oddíle TBZ (lepší TV, aktivity, materiální zabezpečení.....) ?

.....
.....
.....

14. Prostor pro vaše náměty a připomínky

.....
.....
.....
.....

Příloha 2 Ukázka vyplněného dotazníku

Dobrý den,

Jmenuji se Dušan Kaiml, v současné době studuji na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovi. Píši bakalářskou práci o drogové problematice u osob ve výkonu trestu odnětí svobody

Z tohoto důvodu Vás žádám o vyplnění dotazníku, který je zcela anonymní. Údaje nebudou zneužity, nikomu nepovolánému nebudou předány a budou použity čistě k výzkumným účelům.

Otázky v dotazníku si pozorně přečtěte a zvolte u každé otázky jednu variantu popřípadě pokud je uvedeno i více variant. U otázek, které nenabízejí varianty odpovědí, zodpovězte vlastními slovy. Děkuji za upřímnost a otevřenost.

1. Kolik je vám let? 37

2. Po kolikáté jste ve výkonu trestu?

Poprvé Podruhé Vícekrát

3. Rodinný stav?

Svobodný Ženatý Rozvedený
 Vdovec

4. Stýkáte se s rodinou?

Ano Ne

Pokud jste označil možnost „Ano“ označte s kým (je možné označit více možností)

- Matka Otec Sestra
 Manželka Dcera Syn

5. Jaké máte nejvyšší ukončené vzdělání?

- Základní (ZŠ) Střední bez maturity
 Střední s maturitou Vyšší
 Vysokoškolské

6. Jakou návykovou látku a po jakou dobu jste užíval před nástupem do VTOS?
(označte písmenem X správnou odpověď v tabulce)

Návyková látka	Doba užívání návykové látky			
	Kratší než 3 roky	Od 3 do 5 let	Od 5 do 8 let	Více než 8 let
Heroin				
Pervitin				X
THC				
Kokain				
Hašiš				
Jiná uveďte				

7. Myslíte si, že vám pomůže bezdrogová zóna k řešení problému závislosti na návykových látkách?

ANO, zdůvodněte: ZAMYSLUJ SE NAD ŽIVOTEM

NE, zdůvodněte:

8. Už jste se někdy léčil ze závislosti na návykových látkách?

ANO, uveďte typ zařízení:

NE:

9. Myslíte si, že budete pokračovat v užívání návykových látek po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody?

ANO, zdůvodněte:

NE, zdůvodněte: NECHCI BRAT KVŮLI RODINĚ

Nevím zdůvodněte:

10. **Hodláte se po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody léčit ze závislosti na návykových látkách?**

ANO zdůvodněte.....

NE zdůvodněte.....

Nevím zdůvodněte.....

MYSLÍM ŽE TBZ
MĚ VYLEČÍ

11. **Označte v následující tabulce důvod, proč považujete výkon trestu v bezdrogové zóně za lepší, vám prospěšnější, než na standardním oddíle.**

(je možné označit více možností)

Možnost X	ANO	NE
Na oddíle TBZ je více zájmových aktivit programu zacházení	X	
Na oddíle TBZ je umístěno méně vězňů, než na jiných oddílech		
Oddíl TBZ je lépe materiálně vybaven (lepší TV, hry, kuchyňka)	X	
Na oddíle TBZ jsou možnosti terapeutických a výchovně vzdělávacích aktivit programu zacházení	X	
Na oddíle TBZ mám možnost pracovat na snižování své závislosti		
Další možnosti uveďte:		

12. Kterou z níže uvedených možností považujete pro Vás nejvýznamnější?
(je možné označit více možností)

V tabulce zaškrtněte, možnost která je pro vás nejvýznamnější X	
Na oddíle TBZ je více zájmových aktivit programu zacházení	X
Na oddíle TBZ je umístěno méně vězňů, než na jiných oddílech	X
Oddíl TBZ je lépe materiálně vybaven (lepší TV, hry, kuchyňka)	X
Na oddíle TBZ jsou možnosti terapeutických a výchovně vzdělávacích aktivit programu zacházení	X
Na oddíle TBZ mám možnost pracovat na snižování své závislosti	X

13. Uveďte, co si myslíte, že by se dle vašeho názoru dalo zlepšit na oddíle TBZ (např. lepší TV, aktivity, materiální zabezpečení.....) ?

TEPLÁ VODA, PŘERUŠENÍ TRESTU, VYCHÁZET
S VYCHOVATELEM

14. Prostor pro Vaše náměty a připomínky

.....

.....

.....

.....

.....